

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ANGLISTIKY**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pláň Tortilla: Charakteristika komunity v díle Johna Steinbecka

Vedoucí práce: PhDr. Mariana Machová

Autor práce: Tereza Antošová

Studijní obor: Anglický jazyk a literatura – Francouzský jazyk a literatura

Ročník: 3.

2013

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 5. května 2013

.....

Poděkování

Ráda bych vyjádřila poděkování PhDr. Marianě Machové, Ph.D. za vedení a odborné konzultace při zpracování této práce.

Obsah

Anotace.....	1
Abstract.....	2
Úvod.....	3
1. Představení komunity Pláně Tortilla.....	4
1.1. Význam pocitu svobody.....	8
1.2. Motiv přátelství.....	11
1.3. Role konkrétních postav.....	14
1.3.1. Danny.....	15
1.3.2. Pílán.....	19
1.3.3. Pirát.....	21
1.3.4. Velký Joe Portugál.....	22
1.3.5. Torrelli.....	23
2. Hrdinové nebo antihrdinové.....	24
2.1. Ospravedlňování zločinu.....	25
2.2. Záporné vlastnosti paisanů.....	26
3. Role žen v novele.....	29
4. Role prostředí v novele.....	31
5. Historický kontext díla.....	34
6. Reflexe osobnosti Johna Steinbecka v díle.....	36
7. Srovnání děl <i>Na plechárně</i> – <i>Pláň Tortilla</i>	40
Závěr.....	46
Resumé.....	48
Bibliografie.....	49

Anotace

klíčová slova: přátelství, svoboda, Monterey, víno, materialismus

Práce si klade za cíl prozkoumat význam komunity a postavení jejích jednotlivých členů v díle *Pláň Tortilla* amerického autora Johna Steinbecka. Zaměří se především na otázky přátelství a mezilidských vztahů ve výše zmíněném díle, dále na motiv svobody a její důležitost pro jednotlivé postavy, jakož i celou komunitu. Práce se rovněž bude soustředit na historický kontext díla a také na roli žen a ostatních obyvatel Pláně Tortilla. Podstatnou součástí práce je srovnání dvou Steinbeckových novel *Na plechárně* a *Pláň Tortilla*. Tato část hledá společné rysy, ale i rozdílnosti ve dvou výše zmíněných dílech. Práce se tedy bude zabývat příznačnými rysy členů komunity, s cílem porozumět funkcím jednotlivých postav a na základě jejich jednání tyto postavy interpretovat.

Abstract

key words: friendship, freedom, Monterey, wine, materialism

This piece of work is aimed at the community of *Tortilla Flat* by the American writer John Steinbeck and the roles of particular characters of the story. It concerns mainly the question of friendship and the relationships among the members of the community. Furthermore, it deals with the motive of freedom and its importance for both individual characters and the community as a whole. This work also considers the historical context, i.e. the period during which the novel was created, as well as the role of women and other characters in the story. In this writing a significant role plays also the comparison of the two novels by Steinbeck: *Tortilla Flat* and *Cannery Row*. This part is focused on the search for common features, as well as differences between these two novels. This work thus concentrates on significant features of the above mentioned community and aims to describe and interpret the characters and their acting.

Úvod

Na úvod lze říci, že novela *Pláň Tortilla* obsahuje několik příběhů, které na sebe přímo nenasazují, ale spojují je společní hrdinové, prostředí, a v neposlední řadě také filozofie hlavních hrdinů, paisanů. Paisanové, jak je autor novely John Steinbeck sám charakterizuje, jsou hrdinové, kterým „v žilách koluje směs španělské, indiánské, mexické a kavkazské krve.“¹ Žijí na okraji společnosti na návrší jihokaliifornského městečka Monterey, kde si užívají svobodného života ve společnosti přátel, kalifornského slunce a vína.

Tato práce se snaží postihnout význam komunity Pláň Tortilla a postavení jejich jednotlivých členů, přesněji řečeno Dannyho a jeho přátel: Pilóna, Pabla, Jesúse Marí Corcorána, Velkého Joea Portugála a Piráta, ale bere v úvahu také ostatní obyvatele Pláně Tortilla, aby byla charakteristika Dannyho spolku objektivní. Účelem této práce je určit příznačné rysy členů komunity, s cílem charakterizovat role hrdinů a přiblížit jejich životní filozofii a hodnoty.

Kromě již zmiňovaných postav práce pojednává také o prostředí, v němž se příběh odehrává, dále zohledňuje historický kontext, v němž novela vznikala, a rovněž reflektuje osobnost Johna Steinbecka v tomto díle a vliv jeho života na konkrétní postavy. Podstatnou součástí práce je srovnání dvou Steinbeckových novel *Pláň Tortilla* a *Na plechárně*.

Práce se snaží určit hodnoty, které jsou pro Dannyho a jeho přátele nejdůležitější, zjistit, co je k těmto hodnotám vede, a vystihnout důsledky, jaké jejich počínání má. Primárním zdrojem při tvorbě této práce byl překlad díla *Pláň Tortilla* od profesora Martina Hilského, jehož překlad autorku nejen velice nadchl, ale také inspiroval.

¹ Steinbeck 1979, s. 10.

1. Představení komunity Pláně Tortilla

Danny a jeho přátelé, kteří tvoří součást komunity Pláně Tortilla, jsou po většinu příběhu spokojeni a žijí šťastně, protože jejich cíle nejsou přemrštěné. K jejich spokojenosti naopak stačí maličkosti, kterých si umějí vážit a radovat se z nich, což jim v jistém smyslu přináší nesmírnou svobodu. Obecně lze říci, že Danny a jeho přátelé netouží po materiálních hodnotách, na rozdíl od většiny tehdejší americké společnosti, čímž se od ní odlišují, a tím pádem i vzdalují. Nepotřebují k životu materiální jistoty, proto se cítí blaženě, získají-li jídlo, o které se následně spravedlivě rozdělí, a téměř bez nadsázky můžeme tvrdit, že na vrcholu blaha jsou tehdy, mají-li dostatek vína a jeden druhého. Za své přestupky a drobné zločiny mohou být potrestáni pouze odnětím svobody, jelikož to je téměř jediné, co mají. Nevlastní nic hodnotného, co by mohlo být ukradeno, čímž jsou oprostěni od komerčního světa americké společnosti, ale zároveň je to může činit nezodpovědnými, protože kromě svobody nemají o co přijít. Přijde-li řeč na jejich pracovní návyky, je nutné podotknout, že ani v tomto ohledu se se zbytkem společnosti neshodují. Na druhou stranu by nebylo zcela správné o paisanech tvrdit, že pracují pouze tehdy, když se jim zrovna chce. Pravda je spíše ta, že si hledají práci tehdy, když cítí potřebu peněz za nějakým konkrétním účelem, například kvůli večírku na povzbuzení Dannyho. To je jeden z důkazů, že jim záleží na dobru a blahu ostatních, zvláště pak Dannyho. Ačkoliv jsou tedy paisanové pro mnohé obyčejnými povaleči a zloději, nelze jim upřít jejich ochotu pomáhat. Často tak jednají čestněji, než někteří lidé ze společnosti, do níž se paisanové neřadí a která je odmítá. Kromě toho, že žijí velmi podobným způsobem, jejich společným rysem je také to, jak jsou vnímáni okolním světem. Spojuje je totiž jejich vyloučení ze společnosti, všichni vedou život, který je běžným lidem vzdálený. Neměli bychom ovšem zapomínat na to, že si tento způsob života zvolili sami, a to především svým chováním. Je pravda, že společnost je nepřijímá, ale zdá se, že jim to nevadí, necítí, že by tím strádali. Z tohoto důvodu je možná poněkud zavádějící tvrdit, že byli ze společnosti vyloučeni, ale nasnadě je spíše to, že se z ní vyloučili sami.

Život přátel v komunitě se z velké části točí kolem jejich společného popíjení vína, debatování v kruhu přátel. Společenství paisanů se vyznačuje konzumací vína, která hrdiny zároveň dokonale charakterizuje a má klíčovou roli při určování jejich životní filozofie. Většinu svého času tedy přátelé tráví na verandě, kde jen tak posedávají a často také obdivují krásy okolní přírody, filozofují, či diskutují o ostatních obyvatelích Pláně Tortilla. Třebaže jejich historky jsou mnohdy skandální či pohoršující, vždy si z nich lze odnést

alespoň nějaké ponaučení. A pokud se paisanové neoddávají kratochvílím podobného druhu, je téměř jisté, že se zrovna snaží opatřit si další demižon vína, který by následně mohli pěkně pospolu vypít. Víno je totiž v komunitě obzvláště ceněno, možná i víc než jídlo, zejména proto, že působí jako společenský prostředek. A tak za něj přátelé neváhají utratit peníze, kterými by jinak mohli splatit činži či zaplatit zálohu, a mít tak v domě vodu. Zdá se ale, že odříznutí přívodu vody paisanům nedělá takové starosti, jako by jim dělал nedostatek vína.

Přestože je v tomto příběhu víno motivem velice častým, s největší pravděpodobností paisanům neslouží jako prostředek, kterak uniknout z reality, či jen tak zabít čas. Popíjení vína totiž vnímají jako společenskou činnost a projev sounáležitosti. Právě proto se o něj ochotně dělí a užívají si ho společně. Lze tedy říci, že konzumace vína v tomto příběhu symbolizuje přátelství, pouto.

V příběhu se víno dost často konzumuje ve větším množství – v demižonech, což má nevyhnutelně za následek značně povznesenou náladu hrdinů, jinými slovy dost často x u nich nelze popřít jistou míru opilosti. Stav opilosti navíc přátelům často přináší komplikace, jež mnohdy vyústí v opravdové problémy. Kromě již zmiňovaných filozofických úvah tak dojde i k mnohým šarvátkám, potyčkám a hádkám. Přestože si tedy paisanové přátelství nesmírně váží, nejsou vyloučeny občasné rvačky, které jsou však zapříčiněné konzumací vína, a ne vzájemnými neshodami. V důsledku opilosti přátel také shoří i jeden z Dannyho domů. Dále jsme svědky toho, jak hned na začátku příběhu se pod vlivem alkoholu přátelé rozhodnou přihlásit do války, aby dokázali, že jsou patrioti, nicméně toto rozhodnutí je poměrně nebezpečné. Můžeme zaznamenat, že v příběhu je takřka neustálé napětí mezi touhou po svobodném životě a touhou po alkoholu. Tím, že se Danny a ostatní členové komunity denně snaží obstarat si demižony s vínem, se do jisté míry stávají otroky konzumní společnosti. Proto lze tvrdit, že víno, respektive touha po něm, je to, co je poutá ke společnosti.

Charakteristickým rysem Dannyho komunity je rovněž i pytel peněz, který na určitou dobu spolek ještě více spojí a sjednotí síly přátel. Pirát stírá peníze, aby mohl koupit svícen a zapálit v kostele svíčku za svého zesnulého psa. Postava Piráta bude podrobněji projednána později, nyní nám postačí vědět pouze o jeho nevinné upřímnosti. Díky ní ho totiž zbytek komunity, jejíž součástí se záhy sám stane, neokrade o jeho poklad. Po tom, co ostatní paisanové odhalí, že Pirát, který si jako jediný vydělává prodejem dřeva z lesa a peníze pouze hromadí a neutráčí, je proti zbytku komunity takřka bezbranný. Díky

takovému odhalení je ostatním vydán napospas. Nicméně tímto je zároveň odzbrojil. Pytel peněz, který měl v lese pečlivě ukryt, přinesl k Dannymu domů, čímž se jeho jmění stalo téměř nedotknutelným. Pilónův nezdařilý pokus se těchto peněz zmocnit byl spravedlivě potrestán, a poté, co Pirát přátelům vysvětlí svůj záměr, všichni obdivují jeho přesvědčení a odhodlání a snaží se společně ušetřit tisíc čtvrtáků na koupi svícnu pro Pirátova zázračně uzdraveného psa. Přátelé jsou pyšní na ušetřený pytel peněz a ještě pyšnější na to, že se jim peníze podařilo uchránit před krádeží. Sběrka peněz se tak pro přátele stane rituálem a zároveň hmotným poutem, které jejich životům dává určitý směr. Vědí totiž, že se jedná o ušlechtilý záměr a dobrou věc. „*Pytel peněz se stal symbolickým středem přátelství, osou důvěry, kolem níž se bratrství točilo.*“² Po tom, co přátelé shromáždí dostatek peněz a Pirát si může splnit svůj sen a koupit svícen, končí tím pro ně zároveň jisté období, kdy jejich dny měly vytyčený cíl, jemuž podřizovali své počiny, a který v jejich kolektivu zároveň fungoval jako stmelovací prostředek. Rituál je tak u konce a jejich hmotným poutem je zase jen společný dům, což je pro Dannyho bedra příliš velká zátěž. Zřejmě proto Dannyho přepadnou chmurné myšlenky, pod jejichž vlivem se mění v depresivní osobu bez radosti ze života. Poslední kapitoly, které se od předchozích liší svým pesimismem a melancholií, tak ohlašují neblahý konec Dannyho života. Když po Dannyho smrti shoří i druhý dům, čemuž zbytek přátel bez zásahu nečinně přihlíží, uvědomujeme si, že Dannyho zděděné domy lze chápat jako jakýsi talisman jejich přátelství, který ovšem nyní nechávají zaniknout. Nebojují za záchranu zbytku své komunity, ani netouží být zase společně silní, protože nadále nemají, co by je pojilo. Toto nás vede k tomu, že utopie přátelství zobrazovaná v díle *Pláň Tortilla*, netrvá věčně.

Dalším rysem, kterým se Dannyho spolek přátel v novele vyznačuje, je mluva jednotlivých hrdinů. Komunita paisanů je tvořena převážně línými povaleči a flákači, kteří holdují alkoholu a pro svou nepřizpůsobivost jsou okolní společností odmítáni. Paisanové se mnohdy vyjadřují nespisovně, místy až vulgárně. Toto užití jazyka působí přirozeně a díky kontextu i logicky. Mimo to však hrdinové do své mluvy tu a tam zařadí i archaismy a snaží se o vybrané slovní obraty, které bychom v daném prostředí předpokládali jen stěží. Autor tak do jazyka hlavních hrdinů vnáší kultivovanost, což dělá z paisanů ušlechtilé hrdiny. Navíc jejich vybraná mluva vzhledem k prostředí, v němž se příběh odehrává, působí komicky. Ušlechtilým jazykem paisanů je vyjádřena ironická paralela s Maloryho

² Steinbeck, cit. dílo, s. 107.

legendou *Rytířů kulatého stolu*. Steinbeck tak pomocí mluvy paisanů napodobuje a zároveň paroduje Maloryho rytíře.

Je zajímavé, že ačkoli autor zobrazuje hrdiny jako tuláky a chudé osoby na okraji společnosti, čtenář s nimi sympatizuje. Danny a jeho přátelé jsou totiž představováni jako hrdinové, kteří navzdory svému postavení nejsou nikterak zoufalí. Jsou oproštěni od moderních vymožeností soudobé americké civilizace, a mohou se tak soustředit na prosté věci, které kolem sebe mají, a užívat si je. Významnou roli v jejich životech sehrává také víno, jehož konzumace je pro hrdiny příznačná. V Dannyho spolku přátel je víno obzvláště ceněno, protože jeho popíjení funguje jako společenská činnost. Zároveň však účinky vína hrdinům několikrát uškodí, nebo přinejmenším zkomplikují situaci. Další prvek, který Dannyho a přátele spojuje, je pytel peněz. Ten jejich spolku dává cíl, ale jakmile dojde k naplnění tohoto cíle, je naopak jednou z příčin, proč se spolek rozpadá. Přátele již nepojí společné úsilí a jejich dny jsou opět stereotypní. Dannyho spolek lze rozpoznat také podle charakteristické mluvy jednotlivých přátel. Jejich snaha o ušlechtilé vyjadřování je v novele zdrojem humoru, jelikož v rámci běžné řeči paisanů působí úsměvně. Zároveň svou mluvou napodobují hrdiny legendy *Rytíři Kulatého stolu*, čímž je zobrazena ironická paralela s Maloryho dílem.

1.1. Význam pocitu svobody

Pro členy komunity Pláně Tortilla je charakteristický pocit svobody. Je to jedna z hodnot, na které si ve svých životech zakládají. Nebylo by tedy zcela správné odsuzovat spolek těchto přátel za to, že zavrhnou konvence, aniž bychom blíže poznali důvody, které paisany k tomuto životnímu přístupu vedou. Je to především způsob smýšlení o svobodném životě, který hrdinům novely dovoluje kompletně se odříznout od světa, jemuž vládne materialismus. Danny a jeho přátelé si dokážou hledět obyčejných věcí, které život přináší, věcí, které nic nestojí, a radovat se z nich. Autor si totiž uvědomuje, že tyto věci jsou ve společnosti podceňované. Materiální způsob života Dannymu ani jeho přátelům nepřináší pocit naplnění. Je tomu spíše naopak. Skutečně svobodní se paisanové cítí díky tomu, že se nenechávají ovlivňovat moderní dobou a společností. Netouží zbohatnout, ba dokonce ani vůbec mít nějaké peníze. Paisanové jsou si totiž vědomi, že s penězi a potažmo s vlastnictvím přichází závazky. Pokud se tedy náhodou ocitnou v situaci, kdy se jim do rukou dostane sebemenší finanční obnos, při nejbližší příležitosti jej utratí za víno a, zbyde-li, ještě za jídlo. Vše si mezi sebou následně spravedlivě rozdělí, což jim přináší pocit uspokojení, a jejich radost narůstá do ještě větší míry. Je tedy v podstatě nemyslitelné, aby se měl dobře jen některý z přátel a nepodělil se s ostatními.

Když se Danny po svém návratu z války do Monterey dozvídá, že zdědil dva domy, není z toho příliš nadšen. Na jednu stranu se jeho reakce může jevit v rozporu se čtenářovým očekáváním, uvážíme-li, kým Danny je. Dalo by se spíše předpokládat, že člověk bez domova a bez peněz takové dědictví vřele uvítá, nicméně opak jde zde pravdou. Danny si uvědomuje, že ruku v ruce s nově nabytým majetkem přicházejí rovněž starosti, a tudíž mu dědictví nepřináší uspokojení ani vizi bezstarostného a svobodného života. Naopak lze spíše tvrdit, že se jako vlastník necítí příliš pohodlně. Kromě toho se vzdaluje i představa jeho oblíbených činností, neboť *„vlastnictví domů mu bere možnost užívat si svých oblíbených činností. Nebylo by od něj nebylo příliš rozumné ani praktické se i nadále toulat a hledat nocleh po lesích, když má nyní střechu nad hlavou a pohodlnou postel k tomu, nemělo by ani smysl krást jídlo, když ho přátelé každý den obstarávají.“*³

³ „Ownership of the house leaves him without the ability to appreciate and consume these pleasures. It was not practical to sleep in the wilderness when he had a comfortable bed and there was good reason to steal food when his friends brought plenty of it every day.“ Tortilla Flat: Major Themes” at The Martha Heasley Cox Centre for Steinbeck Studies at San José State University. Přeložila T. Antošová.

„I když život s přáteli zajišťuje stálost a pohodlí, monotónnost každodenního života na Dannyho začne nakonec doléhat.“⁴ Jak dosvědčuje scéna odehrávající se ve druhé kapitole: „Pilón si povšiml, jak se na Dannyho obličejích usazuje stín vlastnických starostí. Již nikdy nebude Danny roztloukat okna, když je teď sám majitelem oken, jenž by mohla být rozbita.“⁵ Tento výrok naznačuje, že nejen Danny, ale i ostatní hrdinové vnímají majetek spíše jako přítěž, než jako možnost, jak se vymanit z chudoby. Toto tvrzení si lze vykládat dvojnásobně, a to jak doslovně, tak metaforicky. Budeme-li výrok chápat doslovně, lze říci, že Danny si je nyní vědom, kolik úsilí stojí vyměnit v domě okna, a proto je jeho chování opatrnější, jinými slovy, respektuje majetek ostatních, a tím je nucen dodržovat pravidla, což je v rozporu s jeho původním chováním. Přeneseně si lze tuto Pilónovu výpověď vysvětlit jako bědování nad ztrátou svobody. Dříve neměl Danny co ztratit, mohl se dopouštět, čeho se mu zachtělo, avšak nyní je třeba jednat obezřetněji, aby svým volnomyšlenkářským chováním nepřipravil o dům nejen sebe, ale i své přátele. Tato skutečnost ale Dannyho připravuje o radost z věcí, které má rád. Majetek tak Dannymu zamezuje vykonávat to, co mu přináší radost ze života. Zde bychom mohli uplatnit další výrok pocházející z druhé kapitoly: „Tolik rozbitnejch věcí v domě není k ničemu, ‘pravil Pilón. ‚Rozbijou se a jenom způsoběj zármutek. Není lepší je vůbec nemít?‘“⁶ Tato výpověď je podobná tvrzení o oknech. Naznačuje, že majetek přináší starosti a Pilón se domnívá, že lepší je nic nemít, protože pak se není třeba obávat, že o to přijdeme. Tato myšlenka v podstatě definuje přístup paisanů k majetku.

Není to ale jen tíha vlastnictví, co Dannymu ke konci příběhu přitěžuje. V závěru novely se příběh láme a je možné povšimnout si odchýlení od optimistického náhledu. Kapitoly na začátku mají převážně humorný náboj, zatímco ke konci dochází k úpadku Dannyho osobnosti, který do příběhu vnáší určitou míru pesimismu. Autor tímto pravděpodobně předesílá, že novela nebude mít šťastný konec. Jak již bylo řečeno, Danny pociťuje čím dál větší přítěž, kterou s sebou nese vlastnictví zděděného domu. Dalším břemenem pro Dannyho svobodný život je i fakt, že v kruhu přátel představuje vůdčí osobnost. Tuto pozici si z velké části získal právě vlastnictvím dvou domů, což z něho ale činí osobu ještě zodpovědnější. Zodpovídá tak nejen za své domy, ale i za přátele. Sám Danny se dokonce na začátku novely nechá slyšet: „Pilóne, kdybys tak ten dům vlastnil ty a

⁴ „Even though living a life with friends is stable and comfortable, the monotony of daily life begins to wear on Danny's mind.“ Tamtéž.

⁵ Steinbeck, cit. dílo, s. 18.

⁶ Tamtéž, s. 22.

*já u tebe jen bydlel, to bych si medil.*⁷, čímž vyjadřuje nelibost nad majetkem a především zodpovědností. Pozoruhodné je, že již krátce po tom, co Danny domy zdědí, aniž by věděl, jaký vliv toto dědictví na jeho osud bude mít, je si vědom změny, kterou toto vlastnictví předznamenává. Pilónovi tak závidí jeho svobodu, o kterou ho dědictví připravilo. Později v novele odhalujeme, že se Danny cítí znaven monotónností života, který doposud vede. Je zkroutěný, a proto hledá možnosti, jak těmto myšlenkám uniknout. Přátelé si změn všímají, když Danny jen zadumaně sedí na verandě, netečně hledí před sebe, není s ním řeč. I název patnácté kapitoly vypovídá o Dannyho nevyhnutelném osudu: „*Kterak Danny dumal a dumal, až se z toho dumání na rozumu pomátl*”⁸ Nejprve začne mít Danny poměr se svou sousedkou, paní Ramírezovou. Následně se dokonce uchýlí k útěku od svých přátel a ze svého vlastního domu v naději, že se mu podaří znovu získat onen ztracený pocit svobody a svého dřívějšího ducha. Zde je opět možné citovat pasáž z patnácté kapitoly: „*Nakonec svému soužení podlehl. Jedné noci se sebral a utekl. Odešel do borových lesů a zmizel.*”⁹ A tak se Danny potuluje po lese jako za starých časů, krade jídlo a nezdráhá se ani zcizit drobný majetek svých vlastních přátel, za nějž následně kupuje jídlo pro svou obživu a pramálo se již stará o to, aby se podělil s přáteli. Nicméně je třeba brát v potaz, že k tomuto jednání ho dohání deprese a sklíčenost z toho, že se již necítí svobodně, nutí ho k tomu jakýsi vnitřní nepokoj.

Závěr příběhu, tedy úpadek Dannyho života, lze interpretovat jako pokus vzdorovat smrti – spácháním sebevraždy. To, co přátelé a ostatní hosté na večírku slyšeli ve chvíli, kdy Danny padal do z útesu, byly dost možná poslední výkřiky vzdoru. Následně se koná pohřeb – tedy spíše formální obřad, kam ale Dannyho přátelé nemohou, jelikož nemají vhodné oblečení, a jednalo by se tak o zneuctění Dannyho památky. Ovšem to jim nezabrání se se svým drahým přítelem rozloučit. Jeho památku uctí po svém. K rozloučení v kruhu nejbližších přátel totiž nepotřebují žádnou instanci, kostel, ani nic podobného. Zkrátka sedí, zpívají písně, jež měl Danny rád, rozpráví o jeho životě, čímž se s ním důstojně loučí. Tento skutek nám dokazuje jejich svobodu a nezávislost na okolním světě a zbytku společnosti.

⁷ Steinbeck, cit. dílo, s. 19.

⁸ Tamtéž, s. 140.

⁹ Tamtéž, s. 141.

1.2. Motiv přátelství

To, co Dannyho komunitu činí ještě pozoruhodnější, je přátelství. Jednotlivé členy spojuje ryzí přátelství, které je mezi nimi velice ceněno a nevyrovná se mu žádné materiální bohatství. Přátelské pouto je v novele nesmírně silné. Zároveň je to jediná věc, kterou se hrdinové dobrovolně nechávají „svazovat“. Jejich upřímné přátelství by mohl paisanům kde kdo mimo komunitu závidět. Tento obdivuhodný cit pramení především z toho, že jednomu na druhém skutečně záleží, neboť přátelé jsou pro hrdiny novely téměř to jediné, a tudíž nejdůležitější, co na světě mají. Autor také poukazuje na skutečnost, že nelze žít zcela bez společnosti. Člověk má přirozenou potřebu se o někoho starat, sdílet svoje zážitky, chránit druhé. I když se tedy v díle *Plán Tortilla* nepromítají rodinné vztahy, o to víc zde pak vyniká důležitost přátelství. Ačkoliv přátelé z Dannyho komunity nejsou příbuzní, chovají se k sobě jako bratři.

V pospolitosti Dannyho spolku spočívá zároveň spása. Přátelé totiž vědí, že lépe se daří, drží-li při sobě, o čemž se můžeme v průběhu románu mnohokrát přesvědčit. Je zde proto důležitý motiv sounáležitosti. Každá kapitola je v podstatě vystavěna na myšlence, jež klade důraz na sílu v jednotě.

Nemají-li přátelé peníze, a tedy ani víno, těší se alespoň ze společnosti ostatních, a o to víc si pak cení chvíl, kdy mohou společně popít, diskutovat, nebo se jinak veselit. Jinými slovy, někdy mají víno, někdy i jídlo, ale vždy je zde potěšení, které přináší společnost přátel. Osoby obývající komunitu Pláně Tortilla se vyznačují dobrosrdečností, upřímností a ochotou pomáhat ostatním, obzvláště pak přátelům. S tím se pojí i systém kolektivního dělení, který zde do jisté míry funguje jako stmelovací prostředek. Kolektivní dělení mezi přáteli Dannyho spolku spočívá v tom, že se o veškerý svůj majetek spravedlivě rozdělí s ostatními. Danny poskytne přátelům své domy, Pirát se zase dělí o jídlo, které přináší do Dannyho domu, demižony vína jsou vždy spravedlivě rozděleny mezi všechny členy Dannyho spolku. Zkrátka vše, co může být pro užitek ostatních, si žádný z přátel nenechá jen pro sebe. Proto Dannyho laskavost ubytovat ve svých dvou domech přátele, není v tomto případě nijak neobvyklá. Zarážející by naopak bylo, pokud by si Danny své dva domy nechal pro sebe a nepodělil se. Takové jednání by pro paisany bylo zřejmě netypické. Navíc se Danny může dělit o starosti, které s sebou nese vlastnictví dvou domů, stejně tak jako se jeho přátelé – nájemníci – dělí s Dannyem o demižony vína.

Je ovšem pravda, že přátelé jsou nejvíce přátelští, sdílní a ochotní obzvláště v případech, kdy si mohou sami přilepšit nebo si k něčemu dopomoci. V takových situacích si u nich můžeme povšimnout dokonce zjištěnosti či vypočítavosti, kterou si lze v některých případech vysvětlit i jako sobeckost. Danny sice Pilónovi nabídne jeden ze svých domů, ale výměnou za vzácnou whisky, ke které by se sám jen tak nedostal. Pilón zase ochotně pronajme část domu, ale vede ho k tomu především touha po stálém příjmu peněz, ze kterých by mohl splácet činži. Dannyho spolek do svého domu přijme Piráta, ale motivem by mohly být výhody plynoucí jeho společností. Vzhledem k tomu, že Pirát je členem pravděpodobně nejpilnějším, přináší do Dannyho domu denně jídlo. Dalo by se proto říci, že přátelé se jako největší přátelé chovají tehdy, pokud jim z přátelství plynou vlastní výhody. Tomu ale odporuje fakt, že po Dannyho smrti dochází k rozpadnutí komunity. Možná tím autor poukazuje na to, že motivem společného života Dannyho i jeho přátel byla sounáležitost, potěšení ze soužití, nikoliv střecha nad hlavou.

Navíc je třeba připustit také vděčnost Dannyho přátel. Ti totiž nezapomínají na fakt, že neplatí nájem, a snaží se proto v rámci svých možností a prostředků oplácet Dannymu jeho laskavost. Starají se o něj a před blahem vlastním často upřednostní blaho Dannyho. Jako příklad lze uvést večírek, který pro něj v závěru příběhu chystají. Když se Danny vrátí z lesů domů jako zlomený člověk, ostatní přátelé ihned správně vycítí, že s ním není něco v pořádku. Přestože Danny přátele opustil a nechoval se k nim dobře, za všechny své trestuhodné činy se však po svém návratu ani neomluví. Ti však mají pro jeho stav pochopení, ba co víc, usilovně se snaží přijít na to, jak ho z této ponuré nálady a depresí dostat, ačkoliv se zdá, že si Danny jejich pomoc a starost nezaslouží. Nicméně právě toto je jeden z rysů paisanů — pomáhat přátelům, tím spíše, když má Danny v komunitě díky svým domům privilegované postavení. Snaží se tedy s Dannyem promluvit, ale marně. Pokusí se mu nabídnout pár sklenic vína, přičemž Danny nepohrdne, a následně si Pilón v jeho očích povšimne povědomé jiskry. Od té chvíle je jim jasné, co musí udělat. Rozhodnou se uspořádat večírek. Večírek na počest Dannyho, který má za cíl pozvednout mu náladu, rozveselit ho a přivést na lepší myšlenky. Chtějí takto svého přítele povzbudit a pomoci mu v těžších životních chvílích. Přes všechny snahy jeho starostlivých a věrných přátel se s tímto zjištěním vyrovná po svém.

Za povšimnutí stojí také příhoda, kdy se přátelé jedné noci opijí, a dům, který si od Dannyho pronajímají, nešťastnou náhodou shoří, což je následek jejich opilecké nedbalosti. Znovu se zde objevuje rozpor se čtenářovým očekáváním. V novele totiž není

patrné, že by tato událost vedla k Dannyho rozčarování, či dokonce zavržení přátel za to, čeho se dopustili. Všichni se zkrátka sestěhují do jednoho domu, který zůstal nedotčen, a Danny cítí úlevu, neboť má o starost méně. Přátelé mu tedy nevědomky pomohli.

Motiv přátelství je jedním z nejpříznačnějších rysů pro Dannyho partu. Ačkoli hrdinové v příběhu žijí bez rodin, mají přátele. Z toho bychom mohli vyvodit, že nelze žít zcela bez závazků. V přátelství navíc spočívá síla Dannyho komunity. Steinbeck v *Pláni Tortilla* vyjadřuje také myšlenku, že člověk je součástí celku, který ho činí silnějším. Dannyho přátelé jsou dohromady jako celek mnohem vlivnější a schopnější, nehledě na to, že díky přátelům se každému členu komunity dostává větších výhod ať už v podobě střechy nad hlavou, nebo vína. Tím, že se v závěru novely po Dannyho smrti komunita rozpadne, autor však možná naznačuje, že smrt je silnější než přátelství, nebo že nic netrvá věčně, dokonce ani zdánlivě silné přátelství.

1.3. Role konkrétních postav

Na návrší u kalifornského městečka Monterey žije partička dobrosrdečných mužů. Mezi členy tohoto spolku patří Danny a jeho přátelé; Pilon, Pablo, Jesús María Corcorán, Velký Joe Portugál a Pirát se svými psy. Jejich přáteli jsou i Johnny Pom-pom a Tito Ralph, kteří se v příběhu občasně objevují, avšak přímo netvoří kruh Dannyho přátel, ačkoliv Dannymu pomáhají, je-li to třeba. I když je Tito Ralph zaměstnán v místním vězení, anebo možná právě proto, je přítelem Dannyho i ostatních paisanů.

S hrdiny se seznamujeme v průběhu celého příběhu. Jejich povahy odhalujeme díky nepřímým popisům a utváříme si tak celkový obraz na základě jejich jednání. Motto Dannyho spolku by mohlo být: „Jeden za všechny, všichni za jednoho!“ Toto heslo se často potvrzuje v situacích, kdy si přátelé navzájem pomáhají. Klíčová hodnota je pro paisany tedy přátelství. K tomu přispívá i fakt, že dříve než Danny zdědil domy a přizval postupně své přátele, aby bydleli společně, žili paisanové každý sám. Proto si nyní života v Dannyho spolku a po boku přátel váží. Všichni přátelé také považují za jednu z nejdůležitějších hodnot ve svém životě svobodu. Ač se tedy zdánlivě jeví jako chudé osoby bez domova, v jejich očích si rozhodně chudí nepřipadají, spíše naopak. Přátelé z komunity Pláně Tortilla mají vše, co potřebují, i když toho ve skutečnosti mnoho nemají, nicméně právě proto se mohou cítit svobodně. Dannyho přátelé se od sebe neliší ani v jiných ohledech. Mimo již zmíněné hodnoty vyznávají i společnou životní filozofii, což je aspekt nejpodstatnější, avšak společných rysů lze najít mnohem více. Kupříkladu se od sebe neliší ani věkem, jelikož Dannymu, i všem jeho přátelům, je přibližně třicet až čtyřicet let. Přesto má každý z přátel v příběhu svoji roli. Nejvýrazněji se tato odlišnost od ostatních projevuje u Dannyho, který je často pokládán za hlavního hrdinu této novely.

1.3.1. Danny

I když novela nemá souvislý děj a objevují se zde pouze příběhy, které spojují postavy a prostředí, uvědomujeme si, že hlavním hrdinou je Danny, kolem kterého je v podstatě soustředěn celý děj, a příběh je tak zaměřen především na něho. Danny je v mnoha ohledech jiný než jeho přátelé, a to z několika důvodů. Jedním z nich je, že vyrůstal v jiném prostředí než jeho přátelé. Dokládá to je ostatně i dědictví, kterého se mu dostane po jeho dědečkovi. Danny měl možnost žít pohodlný život. Mohl zakusit, jaké to je nežít v chudobě a bez majetku, ovšem tento životní styl odmítl a upřednostnil život tuláka, který zřejmě shledával dobrodružnějším. Ovšem je důležité, že tento způsob života si zvolil sám a neuchýlil se k němu z donucení, jako tomu bylo u ostatních paisanů, kteří jinou možnost neměli.

Další změna, která je rovněž spojena s dědictvím, je Dannyho postavení v komunitě. V očích ostatních přátel je Danny respektován, protože obývají jeho dům, navíc bez toho, aby kterýkoliv z nich platil nájem či alespoň přispíval. Zde je znovu na místě citovat pasáž, tentokrát ze třetí kapitoly: *„Vymyká se našim možností určit, zda Danny od Pilóna činží skutečně očekával, či zda ji Pilón skutečně mýnil platit. (...) Danny jaksi činží nevymáhal a Pilón ji jaksi nevnucoval.“*¹⁰

Danny se od ostatních přáteliší také svojí povahou. Danny je zřejmě větší dobrodruh než ostatní členové spolku. Zbytek přátel si vystačí s popíjením vína, klábosením a vysedáváním na terase u domu. Tento všední život, který zpočátku všem vyhovuje, ale začne Dannyho po nějakém čase tento nudit, nadále ho nenaplnuje, a nemůže proto odolat touze vrátit se ke starým časům. Jinými slovy to, co ostatní pokládají za rozumné či pohodlné, ještě nutně neznamená, že uspokojí i Dannyho. Oproti ostatním paisanům navíc Danny působí i jako větší samotář. Vyhovuje mu totiž život, kdy se sám toulá po lese, dělá si, co se mu zamane, nemusí se na nikoho ohlížet, a proto na konci příběhu tuto svobodu plynoucí ze samoty postrádá. Svoboda, ale i samota mu totiž přinášely nezávislost, stejně tak jako fakt, že nemusel za nikoho zodpovídat, ani se na nikoho ohlížet.

Danny je mimo jiné i postava, která projde největší změnou. Na začátku je to mladý bezstarostný člověk. Může si dovolit jen tak se potulovat po lese a krást jídlo, aniž by ho některý z jeho přátel hledal a následně mu domlouval či ho jinak krotil v jeho počínání.

¹⁰ Steinbeck, cit. dílo, s. 23.

Zkrátka nemusí se nikomu zpovídat a dělá si, co se mu zlíbí. Samozřejmě, že se díky těmto problémům často octne v místním vězení, ale to mu nebrání, aby se po propuštění choval jinak a upustil od života, který mu vyhovuje. Ovšem v momentě, kdy se dozví o dědictví, padne na něj tíha zodpovědnosti a čtenář zaznamenává zásadní zvrat v jeho životě. Je to v podstatě začátek jeho konce, počátek proměny, která v jeho životě nastává. Odpovědnost je totiž něco, čeho se paisanové snaží vyvarovat. Představa, že je k něčemu vázán, nese za něco nebo dokonce za někoho zodpovědnost, Dannyho postupně deprimuje, až se tento pocit stane neúnosným. Život se nicméně změnil i ostatním členům komunity. Ani oni nyní nežijí bez střechy nad hlavou, každý sám za sebe, tak jako doposud. Je to tedy proměna i pro Dannyho přátele, avšak nejvíce postihne právě Dannyho. Když se vrátí zpět z lesů ke svým přátelům, uvědomuje si, že jeho mládí je minulost, stejně tak jako svobodný a bezstarostný život, který vedl, než zdědil domy a začal žít s přáteli. Důvodem jeho nespokojenosti je jednak již zmiňovaná Dannyho dobrodružná povaha, jednak i zodpovědnost. Je totiž dědicem a majitelem domu, ve kterém žijí jeho přátele, a tudíž je nucen cítit se nejzodpovědněji, což je pro něj evidentně velké břemeno, se kterým se bohužel nevyrovná.

Zároveň je pravda, že Danny je považován za pomyslného vůdce party, přátelé ho respektují, do jisté míry jsou mu i oddaní a považují ho za autoritu, o čemž nás přesvědčují následující věty: „*Poháněla je láska k bližnímu tak čistá, že byla nedostupná chápání valné části obyčejných smrtelníků. Měli Dannyho rádi.*“¹¹ I když každý z přátel ochotně sdílí s ostatními vše, co vlastní, Danny se svými přáteli sdílí své domy, což mu zajišťuje vyšší pozici. Tím, že Danny přátelé nechává bydlet ve svých domech, aniž by po nich žádal nájem, se mu snaží odvděčit a starají se o jeho blahobyt, čímž si Danny získává význačné postavení v celé komunitě. Jinými slovy ačkoli i ostatní přátelé z Dannyho spolku sdílí vše, co mají, Danny má to privilegium, že může sdílet dva domy, což jeho postavu povyšuje, ale zároveň ho toto vlastnictví činí více zodpovědným.

Jak již bylo zmíněno, v době, kdy se přátelé obávají o Dannyho duševní stav, rozhodnou se mu pomoci, a to i přesto, že se k nim nechová nejlépe. Snaží se ho například povzbudit a zahnat tak jeho apatii: „*Tvůj život nepatří jen tobě, Danny, protože řídí životy jiných. Což nevidíš, jak tvoji přátelé trpí? Trochu života do toho umírání, Danny, ať tvoji kamarádi zase ožijí.*“¹² Přátelé Dannyho nezradí dokonce ani tehdy, když jim ukradl jejich drobný majetek, ba dokonce prodal střechu nad hlavou. K jejich životu sice neodmyslitelně

¹¹ Steinbeck, cit. dílo, s. 155.

¹² Tamtéž, s. 154.

patří krádeže a loupeže, ale tím, že Danny okrade vlastní přátele, překročil hranici. Když tedy ukradne Pilónovy boty, dopustí se zločinu proti přátelství, a ten je mezi přáteli považován za zločin ze všech nejtěžší. Tímto je zároveň čtenáři naznačen Dannyho mravní úpadek. Ačkoli by se ale mohlo zdát, že tím porušil vzájemnou důvěru, přátelé správně vytuší, že s Dannym není něco v pořádku, a proto zašel tak daleko. Nejen že ho tedy chrání, ale dokonce se ho snaží i přivést zpět na správnou cestu a udělat z něho jejich starého dobrého Dannyho. Podobný přístup lze pozorovat i u ostatních obyvatel Pláně Tortilla. Ani k nim se Danny během hledání ztraceného pocitu svobody nechová dobře. Kradl, loupil, vyvolával rvačky, napadal místní obyvatele, muži z celé komunity Pláně Tortilla se mu chtěli pomstít za to, že neustále obtěžoval jejich ženy. Tím si proti sobě poštvál většinu obyvatelstva. Ovšem soudě podle hojného počtu hostů na večíрку, byly Dannymu všechny prohřešky pravděpodobně prominuty. Celá komunita Pláně Tortilla se v závěru novely účastní večíрку na jeho počest a uzdravení, což dokazuje, že byl Danny v komunitě oblíbenou osobou i navzdory všem zločinům, kterých se poslední dobou pod vlivem své deprese a touhy po svobodě a mládí dopouštěl.

Avšak jak se později dozvídáme, Danny večírek nepřežije v důsledku opilosti a především proto, že už déle nemohl snést onen tíživý pocit, jenž ho poslední dobou pronásledoval. Během večíрку se chová bohémsky a nezřízeně. Dokonce se tvrdí, že na večíрку nebylo ženy, se kterou by se Danny nepokusil více sblížit. Po několika šarvátkách, které bývají běžnou součástí podobných večírků, Danny stále nemá dost a nadále se chová agresivně a hrubě, vyvolává stále další rvačky a jeho násilné chování vyústí až do té míry, že vyzve na souboj neviditelného soupeře, zřejmě nějakou nadpřirozenou bytost, která se objevila v jeho představách. Ať už vyzval imaginárního nepřítele nebo celý svět, je jasné že jeho výzvu nikdo nepřijal, což vede k Dannyho sebelítosti, že ho nepřítel není hoden a není soupeře, který by mu dokázal čelit. Osudová potyčka končí Dannyho smrtí pádem do rokle.

Okrajově se v tomto díle řeší i otázka existencialismu, a to v momentě, kdy čtenář zaznamenává Dannyho úpadek. Hluboce zkroušený svým životem a jeho monotónností přemítá Danny nad smyslem bytí, nemůže se ubránit depresivním myšlenkám, život hodnotí pesimisticky a domnívá se, že ve svém věku má před sebou pouze smrt. V posledních kapitolách si sice můžeme všimnout, že se Danny vzbouří proti osudu a snaží se najít svůj starý způsob života, který mu vyhovoval a těšil ho, nicméně toto hledání zřejmě shledá marným, a my jsme tak svědky jeho sebevraždy.

Na konci příběhu, kdy zbylí přátelé nechají shořet i Dannyho druhý dům, se potvrzuje, jak byl Danny v komunitě respektován. Ostatní paisanové patrně vidí, že bez Dannyho by spolek neměl smysl, nebyli by schopni udržet komunitu pohromadě, a tak jdou každý svou cestou, nic je již nepojí. To nám dosvědčuje název jedné z posledních kapitol: *„Kterak talismanové pouto v plamenech za své vzalo. Kterak jeden každý z přátel šel svou cestou a sám.“*¹³ Danny je zkrátka pro spolek nepostradatelným článkem, a tak s jeho koncem nastává i konec kruhu přátel.

¹³Steinbeck, cit. dílo, s. 164.

1.3.2. Pilón

Pilón je pomyslný „mozek“ skupiny paisanů, ale v tomto společenství také filozof. Je vychytralý a mazaný, ale zároveň důvtipný a vynalézavý, a tyto vlastnosti umí využít v prospěch nejen svůj, ale i pro dobro celé skupiny přátel. Nachází-li se spolek ve svízelné situaci, je to obvykle Pilón, kdo přijde se spásným řešením. Hned ze začátku novely je také vystižena Pilónova štědrost, která je na oplátku kompenzována Dannyho laskavostí. Přestože není zrovna jednoduché si v té době opatřit brandy, Pilón se s Dannyem o cenné zboží podělí, za což mu Danny přislíbí pronájem jednoho ze svých dvou domů.

I když je jasné, že Danny nežádá o placení nájmu, Pilón se cítí zneklidněn představou, že Dannymu ještě nezaplatil za bydlení. Právě to ho pravděpodobně vede k tomu, aby získal peníze pronajmutím části domu, který si již pronajímá od Dannyho. Tento způsob výdělků má Pilónovi zajistit stálejší příjem a pocit finanční úlevy. Přirozeně i Pilón má kromě té dobré i méně dobrou stránku. Jeho problémem je, že se poměrně jednoduše nechá přesvědčit, aby sešel z cesty. Takřka pokaždé, když se dostane k sebemenší částce peněz získané výjimečně i prací, zvítězí u něho myšlenka, že Danny raději uvítá demižon s vínem, nežli peníze. A tak místo dvou dolarů, které by Danny (jak ho Pilón dobře zná) jistě utratil za sladkosti, což by rozhodně neprospělo Dannyho zubům, rozhodne se Pilón raději rovnou koupit dva demižony vína. Náhodou ale cestou domů potká starého známého a uvědomí si, jak neslušné by bylo nenabídnout mu trochu vína. To má však za následek dva prázdné demižony.

Na konci čtrnácté kapitoly Pilón vyjádří něco, co přesně vystihuje jeho bystrou povahu a vynalézavost. Vypráví ostatním přátelům historku, jak házel kameny po projíždějících vlacích. Strojvůdce si to samozřejmě nenechal líbit, a tak si Pilón beztréstně opatřil uhlí na topení. Protože chtěl Pilón tento postup uplatnit i pro dobro ostatních přátel, chytře vymyslel, že budou házet kameny po rybářích, kteří sice nemají po ruce uhlí, ale ryby, jimiž se budou ohánět. A tak, aniž by někoho okradli, dostanou se paisanové za pomoci mazaného Pilóna k jídlu zdarma.

Pokud přijde řeč na přírodu, probouzí se v Pilónovi romantická duše, což umožňuje čtenáři zprostředkování s okolní krajinou, a nabízí se mu tak náhled do kalifornského prostředí, ve kterém se novela odehrává, a které je autorovi knihy velmi blízké.

Pilón se díky své vychytralé povaze a vynalézavosti těší v komunitě dobrému postavení. Své mazanosti a důvtipu však nevyužívá sobecky jen pro svůj vlastní zdar, ale mnohdy těmito vlastnostmi zajišťuje i blaho celého spolku.

1.3.3. Pirát

Pirát se od ostatních paisanů z Pláně Tortilla odlišuje v několika ohledech. Možná právě proto se k Dannyho spolku přidává až později. Vyznačuje se například tím, že ho na každém kroku doprovází jeho pět psů, kteří jsou mu oddaní a chrání ho. Má je nadevše rád, dělí se s nimi o svůj příděl jídla, zatímco psi ho na oplátku zahřívají, je-li chladno. Jsou pro něj tedy pravděpodobně důležitější než přátelé. Postava Piráta nepatří mezi nejvychytralejší, ale naopak vyniká svou nevinností i upřímností ve světě, kde tyto vlastnosti nejsou příliš zastoupeny. Občas je také méně chápavý a více důvěřivý, a proto zcela nezapadá do zbytku komunity.

Pirátoým posláním je koupit svícen, který se zavázal obětovat sv. Františkovi za to, že uzdravil jednoho z jeho psů. Šetří proto čtvrtáky. Když to ostatní paisanové zjistí, chtějí využít Pirátovy naivity a těchto peněz se zmocnit. Po tom, co však Pirát přinese našetřené úspory z lesa do Dannyho domu, jsou jeho nevinností a prostotou přemoženi a od tohoto nekalého záměru upustí. Pirát se tak stane jedním z nich. Přátelé ho podporují a snaží se společnými silami nashromáždit peníze, splnit jeho poslání, a učinit tak dobrý skutek, přestože by pro ně bylo příznačné peníze spíše ukrást a koupit za ně víno. Mimo to si můžeme povšimnout, že Pirát je jediný z Dannyho kruhu přátel, který pravidelně pracuje. Prodává dříví, čímž si vydělává 25 centů denně. Těchto peněz však neužívá pro vlastní užitek, ani proto, aby se obohatil, nýbrž je šetří, a mohl tak dodržet svůj slib. To dokazuje, že pro žádného paisana nestojí peníze vysoko na pomyslném žebříčku hodnot.

Mohlo by se tedy zdát, že když Pirát, na rozdíl od ostatních přátel, pravidelně pracuje, nebude do jejich spolku patřičně zapadat. Ovšem i Pirát se nachází na okraji společnosti, čímž se podobá Dannymu a jeho přátelům. Důvodem jeho vyloučení ze společnosti je jeho inteligenční zaostalost a fakt, že si příliš nerozumí s lidmi a dává raději přednost svým pěti psům, v jejichž společnosti se cítí lépe.

1.3.4. Velký Joe Portugál

Velký Joe Portugál je poslední člen, který se do Dannyho kruhu přátel dostává. Svým chováním je dosti neukázněný, jelikož tráví více času ve vězení než na svobodě, a tak není divu, že mu ostatní přátelé musí ukazovat hranice přijatelného jednání. Velký Joe by pro své chování mohl být označen jako „černá ovce“ skupiny. Špatné skutky ale často páchá náhodou proto, že nedomyslí následky. Ne tedy přímo proto, aby někomu uškodil. I tak ho ale ostatní členové Dannyho kruhu přátel napomínají. Často bývá přechytračen ostatními přáteli. Zejména Pilónem, který mu také dá za vyučenou po tom, co Velký Joe ukradl příkrývku svého nájemce a hostitele Dannyho, nebo po tom, co se snažil ukrást Pirátovy našetřené peníze. To byl jeho největší prohřešek, za který dostal co pro to i od ostatních přátel a musel slíbit, že nic podobného už nikdy neprovede. Ve vztahu ke zbytku party je Velký Joe Portugál pomyslným protipólem Piráta a komunitě je také nejméně oddaný.

1.3.5. Torrelli

Pan Torrelli je přímý nepřítel Dannyho komunity. Živí se prodejem alkoholu a jiného zboží v době prohibice. „*Ve tváři páně Torrelliho se jen zřídka zračilo něco jiného než podezíravost a zloba. Při jeho povolání obchodníka pašovanými lihovinami a ve styku s obyvateli Pláně Tortilly mu tyto city zavítaly do srdce tak často, až se mu vepsaly do tváře.*“¹⁴ Právě tím, že je páně Torrelli vlastníkem obchodu, kde se nacházejí zásoby vína, má nad paisany poměrně velkou moc a kontrolu. To si Danny i další členové spolku uvědomují, a proto chovají k Torrellimu odpor. Mimo to je Torrelli, jakožto obchodník ve městě, patrně i nejlivnějším mužem celé Pláně Tortilla. Paisanové ho za to mají věčně na mušce a snaží se ho při každé příležitosti obelhat. Život mu znepríjemňují i koketováním s jeho ženou a ke zboží z jeho obchodu si často dopomáhají i lichotkami na adresu paní Torrelliové: „*Pilón a Pablo počkali, až pan Torrelli zmizí z dohledu směrem k Monterey, načež s vynaložením veškerého svého umu a dovednosti vyfoukli paní Torrelliové večeri. Poplácali ji po pozadí, nazvali ji baculatou kachničkou, chvíli se zdvořile měli k její osobě a nakonec ji zanechali v hospodě polichocenou a nepatrně pocuchanou.*“¹⁵ Když už to vypadá, že se paisanům pomstí a koupí od Dannyho, který je v té době na dně, jeho dům, ostatní přátelé mu v zájmu Dannyho koupí překazí, a pomsta se tak nekoná.

Na druhou stranu je logické, že mezi Torrellim a Dannyho spolkem panuje stálé napětí. Jako obchodník přece nemůže sympatizovat se zákazníky, kteří věčně nemají peníze, a ještě se snaží prodejce okrást. Byl by tak sám proti sobě. Nemluvě o tom, že se paisanové snaží svést jeho ženu.

Další rozdíl, který můžeme mezi Torrellim a paisany zaznamenat, je postoj k penězům. Danny a jeho přátelé peníze raději smění za víno, než aby cokoli koupili a následně vlastnili, naproti tomu Torrelli má tendenci peníze spíše shromažďovat a hodnotit podle nich ostatní osoby.

Ačkoli je pan Torrelli opakem, pravděpodobně se nejedná o záporného hrdinu. Obchodník Torrelli je sice zobrazován jako nepřítel hlavních hrdinů, přesto jeho účast na Dannyho večírku dokazuje i kladnou stránku Torrelliho povahy. Často je navíc jeho jednání, které paisanové shledávají křivým, oprávněné.

¹⁴ Steinbeck, cit. dílo, s. 164.

¹⁵ Tamtéž, s. 141.

2. Hrdinové nebo antihrdinové?

Autor v této novele vytvořil hrdiny, o kterých se zřejmě nedá tvrdit, že jsou vzoroví občané, ale naopak se dopouštějí přestupků proti společnosti. Na druhou stranu jim toto jednání přináší svobodu, kterou běžný člověk se závazky — jakým je například zaměstnání — a z nich pramenící zodpovědnost, nemůže obyčejně prožívat. Přátelé Dannyho spolku proto odmítají mít stálé zaměstnání, jelikož by jim byli omezováni stejně tak jako majetkem. Nemohli by se cítit svobodní, ale naopak svazováni, pokud by museli pracovat i jindy, než když se jim to právě hodí, nebo zrovna nutně potřebují sehnat jistý finanční obnos. A tak paisanové mohou podle libosti trávit své dny svobodně, volně, nicneděláním, a místo aby plynuli časem tak, že se budou snažit vydělávat si na živobytí, si raději užívají volného režimu; jen tak polehávají či posedávají, užívají si společnosti přátel, či se těší z krásy přírody. Toto vypovídá o tom, že pro komunitu jsou přednější prosté věci. Členové spolku okolo Dannyho se dokáží radovat z jednoduchých maličkostí, což jim přináší onu svobodu, kterou většina lidí konzumní společnosti často přehlíží, a v důsledku toho jí nepřikládá význam.

Danny a jeho přátelé v novele nejsou představováni jako úspěšní hrdinové, kteří by něčeho dosáhli, nebo něco významného dokázali. Někdy bychom proto dokonce mohli mít pocit, že jsou antihrdinové. Nelze jim však upřít jednu věc. Jednají tak, aby sami byli šťastní. Řídí se hodnotami, které pro jejich život mají smysl, třebaže pro zbytek společnosti jsou tyto hodnoty nesmyslné a naopak. Dannymu a jeho přátelům se daří jednat tak, aby dosáhli svých cílů, a nedbají při tom na reakce okolní společnosti. Proto jsou skutečnými hrdiny, třebaže na okraji společnosti.

2. 1. Ospravedlňování zločinu

S otázkou, zdali jsou paisanové spíše hrdinové než antihrdinové, souvisí i jejich ospravedlňování zločinu. V rámci jejich komunity lze paisany charakterizovat jako upřímné, dobrosrdečné, nesobecké a obětavé osoby, zvláště jedná-li se o přátele. Jejich dobročinnost a laskavost ovšem často kontrastuje s přestupky, kterých se paisanové dopouští. Proto se tento jev pojí s motivem ospravedlňování zločinu.

Lze tvrdit, že paisanové do určité míry jednají ve jménu dobra. V průběhu děje si můžeme povšimnout mnoha zmínek, kde se tento fenomén objevuje. Přátelé například ukradnou jídlo určené k pikniku, ne však proto, aby se sami nasýtili, nýbrž aby uklidnili jídlem Dannyho a připravili ho na neradostnou zprávu, kterou se mu chystají oznámit po tom, co jeho dům shořel. Další ukázkou dokládající výše zmíněný jev ospravedlňování zločinu by mohl být způsob, jakým Danny a jeho přátelé jednají s majitelem místního obchodu, panem Torrellim, který je vnímán jako nepřítel. Podle paisanů má dost peněz i zásob, takže nevádí, když mu občas něco zcizí. Na tomto místě lze také zmínit příhodu, kdy se Pilón snaží obstarat jídlo pro sebe i pro Dannyho. Jde k sousedce, kde se chystá zabít pár kuřat. Cítí ovšem potřebu se i před něhou tváří ospravedlnit, odůvodnit svůj čin a vysvětlit kuřatům, že tak to pro ně bude lepší. „*Ubohý holátko pitomý, ‘jal se meditovali Pilón. ‘Jak se musíš tetelit zimou v časných hodinách ranních, kdy padne rosa a s nadcházejícím svítáním prochladne vzduch. ‘ (...)* Kuře, jež ostatně dle Pilónova proroctví nemohlo od života čekat nic než utrpení, skonalo v míru nebo přinejmenším v tichosti.“¹⁶

Na jedné straně tedy stojí ochota paisanů pomoci a na straně druhé potom krádeže a přestupky, aby mohli tuto dobrou vůli projevit. Důležitý ovšem zůstává fakt, že zřídka kdy nemají pro své špatné skutky dobré opodstatnění.

¹⁶ Steinbeck, cit. dílo, s. 20.

2. 2. Záporné vlastnosti paisanů

Jak již bylo řečeno, v díle se objevuje také motiv vypočítavosti. Jeden z příkladů můžeme zpozorovat z kraje románu, kdy Danny poví Pilónovi o svém dědictví. Ten však projeví obavy z toho, že Danny nyní zanevře na své staré přátele a zapomene na starý způsob života. S tím Danny ale nesouhlasí, a na důkaz toho nabídne Pilónovi k „pronájmu“ jeden ze svých domů, čímž Pilón získá střechu nad hlavou. Otázkou zůstává, zdali to byl skutečně prvoplánový úmysl Pilóna, nebo jen bezprostřední reakce na zprávu o dědictví, a tedy i majetku. Tak či tak, Danny je patrně potěšen, že od toho okamžiku již není na majetek sám. Pociťuje určitou úlevu od břemene nově nabytého vlastnictví, protože ho zřejmě hřeje představa, že má nyní možnost se dělit o svou zodpovědnost a ještě k tomu si získá brandy, o kterou se s ním teď Pilón ochotně podělí, za to, že mu byla nabídnuta možnost bydlení. Danny tedy pronajme jeden ze svých domů, aby si ulevil od zodpovědnosti, která ho nyní tíží, a také proto, aby se zmocnil Pilónovy brandy. Pilón tuto nabídku uvítá, protože i jemu přijde vhod pomýšlení na zajištěné bydlení. Zkrátka „z Dannyho byl teď pán, neboť pronajímal dům, a Pilón si též povýšil, neboť si dům najal.“¹⁷ S další formou jisté ziskovosti se můžeme setkat v případě Pirátova pytle se čtvrtáky. Pirát, který šetří peníze, je svěří chlapcům, respektive přinese je do Dannyho domu, aby byly pod dohledem. Ostatní přátelé mají nutkání Piráta o tyto pracně nastřádané peníze okrást a naložit s nimi po svém, jelikož je tíží myšlenka lehce nabytých peněz. Nakonec však shledají, že se jim Pirátova přítomnost, včetně jeho pěti psů, vyplatí, protože zbytku Dannyho spolku tu a tam obstarává jídlo a psi střeží majetek. Lze si to vysvětlovat jako jeden z důvodů, proč nakonec pomáhají dosáhnout Pirátovi cíle, který si vytyčil. Navíc přátelé dobře vědí, že toto malé jmění čítající částku, o které se paisanům ani nesnilo, poslouží na ušlechtilý skutek. Další příklad, kdy lze usuzovat, že se jedná spíše o vlastní prospěch, nežli o dobro ostatních, můžeme pozorovat v momentě, kdy se Danny zaplete s Dolores Ramírezovou. Přátelé se sice snaží Dannyho před ženami varovat, nicméně i tady se lze domnívat, že svůj podíl na tom mají ziskové důvody. Dannyho přátelé se totiž pravděpodobně nechtějí dočkat toho, že by po nich Danny vyžadoval peníze za nájem, aby za ně mohl paní Ramírezové koupit dárky, které, jak se přátelé domnívají, ženy určitě chtějí, ba dokonce vyžadují.

¹⁷ Steinbeck, cit. dílo, s. 22.

Vypočítaví ovšem nejsou jen členové spolku obývající Dannyho dům, ale i obchodník Torrelli, který v této novele do jisté míry působí jako protipól Dannyho. Torrelli je v příběhu zápornou postavou a funguje zde jako prvek moci. Často totiž bývá překážkou, kterou hrdinové musí překonávat, aby získali víno, ať už krádeží nebo koupí. Zároveň lze říci, že Torrelli poskytuje spojení s okolním světem, lépe řečeno s okolní společností, což se projevuje ve chvílích, kdy paisanům svým jednáním ztěžuje jejich bezstarostný život. Ostatně tak jako každý, má i Torrelli své kladné a záporné stránky. Jeho laskavost, jež po většinu románu zůstává skryta, se projeví kupříkladu při organizaci Dannyho večírku. Přestože je považován za nepřitele Dannyho spolku, poskytne demižony ze svých zásob. Na druhou stranu se dokáže pomstít, když Danny, aby získal peníze, rozprodává majetek svůj i svých přátel. Když je jednoho dne Danny opilý, Torrelli odkoupí jeho dům, a využije tak situace ve svůj prospěch.

Po tom, co se v závěru novely koná Dannyho pohřeb, kterého se zbylí přátelé nemohou účastnit, rozejdou se každý svou cestou tam, odkud přišli, tedy do lesů, kde s největší pravděpodobností začnou žít jako kdysi za starých časů, ovšem každý zvlášť. Právě tohoto chtěl Danny nejspíše dosáhnout, když se oddělil od party a toulal se po lesích v naději, že nalezne ztracený pocit svobody a oprostí se od svých svazujících myšlenek. Ovšem jemu jedinému se toho nakonec nepodařilo dosáhnout.

Hrdiny je ale možné vidět i negativně. Paisany lze interpretovat jako kontroverzní hrdiny, povaleče žijící v chudobě, alkoholiky, kteří si obstarávají živobytí okrádáním slušných lidí a „*jejich jedinou starostí je vyhýbat se práci, pít víno, líně se rozvalovat na sluncem vyhřáté verandě a v družné pohodě probírat nejnovější drby.*“¹⁸ V opilosti se mnohdy vzájemně napadají a chovají se hlučně. Pro společnost jsou nepřijatelní svým nepřizpůsobivým chováním, stejně tak jako neochotou a leností pracovat a fungovat jako ostatní spořádaní občané. Nepochopitelné by se mohly zdát i hodnoty, kterých si paisanové nadevše cení a na něž nedají dopustit. Zcela běžný není ani fakt, že by někdo byl pro své přátelé ochoten dopouštět se trestných činů, bezplatně jim propůjčoval svůj majetek, dokonce se ani nehněval a dál se s nimi přátelil, když tento majetek zničí. Zarážející by ve společnosti mimo komunitu paisanů byl rovněž i fakt, že se Dannymu přičí myšlenka vlastnit dva domy, a dědictví mu tak způsobí přítěž místo radosti. Budeme-li z tohoto hlediska hodnotit hlavního hrdinu Dannyho, lze o něm tvrdit, že během svého života ničeho pořádného nedosáhl, a když už se rozhodl učinit ve svém životě něco smysluplného

¹⁸ Hilský 1993, s. 201.

a přihlásil se k válečné armádě, skončil pouze jako honák mul a krátce potom se vrací zpět do Monterey, kde opět propadá alkoholismu. Nechá si dokonce shořet dům. Nejvíce času tedy tráví popíjením a opíjením se s přáteli, kteří jsou podobné natury jako on sám, pročež si zřejmě tak náramně rozumí. Jejich společnou vlastností je vypočítavost, jelikož je zajímá především vlastní prospěch. Jednání, kterým se prohřešují proti přátelství, je velmi často motivované touhou po alkoholu. V závěru novely jsme i svědky toho, jak si Danny vezme do hlavy, že znovunalezne mládí, a tudíž i pocit svobody, který v poslední době tolik postrádá. To se mu však nepodaří, a s tím se nedokáže vyrovnat. Po tom, co si tento fakt uvědomí, rozhodne se spáchat sebevraždu, v čemž mu nedokážou zabránit ani jeho přátelé. Proti rozumu dále stojí i skutečnost, že se Danny i celý jeho spolek navzdory své pošramocené pověsti známé v celé Pláni Tortilla, přátelili s Tito Ralphem, který vykonával funkci vězeňského dozorce. Na druhou stranu se tento fakt stává pochopitelnějším, když se jeden z paisanů o Tito Ralphovi vyjádří těmito slovy: „*Jak čuchne ke špuntu od vína, zapomene, že je bachař.*“¹⁹

Je dokonce možné tvrdit, že Danny a jeho přátelé jsou závislí na alkoholu. Svět paisanů lze zkrátka charakterizovat jako svět bez stálého zaměstnání, domova, svět, který naplňuje alkohol, přestupky, promiskuita, a dokonce i násilí. Hrdiny *Pláně Tortilla* můžeme vnímat i jako osoby vedoucí nespořádaný život, kde jsou paisanové pro demižon vína schopni udělat téměř cokoliv a zároveň se svým lhostejným chováním sami ničí. Jak se v závěru novely ukazuje, tento názor není zcela zavrženíhodný, protože hrdinové na svůj životní způsob nakonec doplatí. Nicméně díky tomu, jakým způsobem jsou protagonisté autorem představováni, vnímáme Dannyho komunitu pozitivněji a výše zmíněný popis se tak jeví jako příliš ostře kritizující. Tak jako autor, se tedy i většina čtenářů přiklání na stranu paisanů. Přestože by podle běžných společenských měřítek hrdinové byli odsouzeni, v novele s nimi autor i čtenář spíše sympatizuje, než aby je zavrhoval.

¹⁹ Steinbeck, cit. dílo, s. 148.

3. Role žen v novele

Nebezpečí žen vede v patrnosti každý z členů Dannyho kruhu přátel. Je zřejmé, že ženy by jej mohly ohrozit, a proto je tento kruh vyhrazen pouze mužům. Ženy nejsou součástí spolku, ba co víc, mužskými hrdiny novely vnímány převážně jako osoby zisté, proradné a především s postranními úmysly. Obecně platí, že v novele nemají ženy zdaleka tak silnou pozici jako muži. V novele jsou ženy totiž zavrhovány, muži na ně pohlíží s despektem, a to především pro jejich záporné vlastnosti. Další roli hrají i autorovy sympatie, které jsou patrně na straně právě mužských hrdinů. Je to především Dannyho spolek přátel, který autor oslavuje, a který je tvořen muži. Nelibostí v ženách samozřejmě není vyloučeno občasné povyražení Dannyho a ostatních ve společnosti žen, ale přátelství je ve spolku hodnotou mnohem důležitější, na kterou nedají, na rozdíl od příležitostných románků se ženami, dopustit. V podvědomí paisanů ženy muže kazí, a tak není divu, že Dannyho přátelé mají k ženám nedůvěru. Jednak mají obavy, aby na ně Danny kvůli ženám nezanevřel, jednak se bouří proti tomu, že Danny žádá činži pouze tehdy, přijde-li řeč na ženy, jinými slovy vedou-li ho k tomu potřeby žen, jimž se zrovna dvoří.

Například Dolores Engracia Ramírezová, řečená Pusinka, která funguje v příběhu jako materiálně zaměřená postava povrchní povahy, což se nejzřetelněji projevuje ve chvíli, kdy se Pusinka Ramírezová dozví o Dannyho dědictví. Tak jako většina žen v Pláni Tortilla, se snaží získat si Dannyho po tom, co se dozví, že je dědicem dvou domů: „*Sotva se Pusinka dozvěděla, že je Danny dědicem, z duše mu to přála. A jako všechny ženy na Pláni Tortille, i ona zatoužila stát se paní jeho srdce.*“²⁰ A tak jako pavouk, který se snaží dostat svou kořist do pavučiny, i ona vysedává na terase u svého domku, kam se snaží přilákat muže, jenž by jí mohl být k užitku. I Danny jejím svodům v jednu chvíli podlehne. Aby Dolores potěšil, obdaruje ji vysavačem. Ten sice bez elektřiny, kterou v domě Pusinka pochopitelně nemá, a bez motoru je zcela bez užitku, ale sociální status Dolores Ramírezové rázem stoupne. Ostatní obyvatelé Pláně Tortilla jí tuto vymoženost závidí. Přestože je tedy vysavač nefunkční, dar splní svůj účel a Danny se tak vzdálí svým přátelům. Autor zde naznačuje odcizení se Dannyho od zbytku komunity a naopak přiblížení se ženám a ztrátu zájmu o své přátele. Po tom, co je Danny již několikátý den pryč, prohlásí Pablo: „*Trocha milostnejch citů je jako trocha vína. Když se to ovšem přepískne, bejvá z toho v obojím případě nevolno.*“²¹

²⁰ Steinbeck, cit. dílo, s. 85.

²¹ Tamtéž, s. 142.

Ženy tedy vzbuzují obavy z rozbití komunity. Jak ke konci příběhu poznáváme, toto tvrzení není daleko od pravdy. Když se Danny začne dvořit Pusince, shání se u přátel po nájmu, který by jinak pro vlastní potřeby nežádal.

Tento charakteristický přístup k ženám je ale poněkud odlišný v případě Teresiny Cortézové, jež má devět dětí. Když má nouzi o jídlo, Danny a jeho přátelé se ze všech sil snaží jí pomoci.

Vzhledem k tomu, jakým způsobem jsou v příběhu představovány ženské postavy a jak jsou ženy vnímány hlavními hrdiny, nelze říci, že by zde Steinbeck oslavoval všechny chudé paisany. Své sympatie vyjadřuje autor především k Dannho spolku, a ten je tvořen muži. Ženy jsou naproti tomu vyobrazovány jako ziskuchtivé postavy, které mají svými vlastnostmi blízko ke zbytku konzumní společnosti. To je pravděpodobně jeden z hlavních důvodů, proč pozice žen je v novele slabší než pozice mužů.

4. Role prostředí v díle

Na základě atmosféry, kterou autor v novele vytváří, je jednoduché vyvodit, že se děj odehrává v prostředí takřka nedotčeném výdobytky lidské civilizace, na okraji města či v předměstí, a ne v rušném centru města. Zároveň však ani nemáme tendence představovat si zpustlé ghetto, obývané podivnými existencemi. Popisy krajiny v díle jsou zkrátka velice působivé, což dokládá, jak autor toto prostředí miluje. Krajina v Monterey je nám přiblížena hned v úvodu: „*Monterey leží na svahu kopce, pod ním se rozprostírá modravá zátoka a za ním vysoký, temný, borový les.*“²²

Ačkoli by se na první pohled mohlo zdát, že příroda a okolní krajina s příběhem příliš nesouvisí, ve skutečnosti je spřízněnost značná a všechny popisy místní přírody, které se zdánlivě mohou jevit až příliš detailní a někdo by měl tendenci jim nevěnovat pozornost, jsou ve skutečnosti velice důležité. Podávají nám obraz o prostředí, ve kterém Danny a jeho přátelé žijí. Popis prostředí nám zkrátka pomáhá lépe si představit a pochopit způsob života v Monterey. *Pláň Tortilla* totiž nepojednává pouze o spolku chudých přátelích žijících v Dannyho domu, ale také o komunitě a obyvatelích celé Pláně Tortilla. Prostředí, jež je reálně vylíčeno na základě autorovy zkušenosti, má zde důležitou roli. „*Někteří lidé se domnívají, že životní okolnosti a zázemí Steinbecka jsou tím nejdůležitějším, co bychom u tohoto autora měli vnímat, jelikož to v jeho dílech vysvětluje mnohem více než jakákoliv literární analýza.*“²³

Díky popisům krajiny lépe chápeme jednání hlavních hrdinů. Nemůže nás tedy překvapovat, že Danny a ostatní přátelé nacházejí zalíbení ve chvílích, kdy mohou trávit čas pozorováním východu či západu slunce. Následující úryvek popisuje harmonii mezi přírodou zvolna se probouzející do klidného rána a životem paisanů: „*Pablo a Pilón vstávali zvolna a uvážlivě z postelí. Sluneční ráno je časem klidné pohody. Když listy slézu pokrývá třpytná rosa, proměňují se její kapky v krásné, třebaže nikoliv drahocenné šperky.*“²⁴ Další ukázka naznačuje, že romantické sklony se mohou projevit i u mužů hrubšího zrna jako je Pilón, který díky přírodě dokáže být vnímavý a všimnout si krás kolem sebe: „*Nachově se šerilo a nadešlo ono sladké mezidobí, kdy se končí odpolední spánek, večerní hovory a radovánky však ještě chvíli nenastanou. (...) Pilón holdoval kráse a*

²² Steinbeck, cit. dílo, s. 9.

²³ „People suggest that this background is the most important thing to know about Steinbeck and that it explains much of his writing better than any amount of remote analysis.“ Champney 1972, s. 18. Přeložila T. Antošová.

²⁴ Steinbeck, cit. dílo, s. 29.

*založením byl mystik. Pozdvihl tvář k obloze a tu z něho vylétla jeho duše a jala se stoupat vzhůru k večerním červánkům.*²⁵

Třebaže jako čtenáři dobře víme, že děj novely se odehrává v prostředí, kde žijí spíše chudší obyvatelé, autor tuto atmosféru do určité míry idealizuje, a u čtenáře tak potlačuje vnímání negativních rysů komunity. Naopak jsou často vyzdvihovány pasáže evokující nedotčenou přírodu. Můžeme mít pocit, že autor oslavuje Monterey a okolní přírodu, čímž se často dostává na pomezí obdivu a uctívání této krajiny. *„Odpoledne přibývalo tak nepozorovatelně jako šťastnému člověku přibývají léta. Sluneční svit dostal zlatý odstín. Modř zátoky potemněla a pousmála se vlnkami zčěřenými větříkem vanoucím od pobřeží.*²⁶ Autorovo líčení přírody vyvolává představu příjemného prostředí, ve kterém má člověk chuť strávit nějaký čas a poznat na vlastní kůži místo, které se zdá být pro paisany jako stvořené. Navíc jsou popisy díky autorově zkušenosti vylíčeny tak věrně, že se tam jako čtenáři téměř dokážeme přenést. Pláň Tortilla, ve které se komunita nachází, tak může být vnímána jako místo mezi civilizací a nedotčenou přírodou. Autorovi je blízké zobrazovat toto prostředí idylicky, a tak chvílemi máme pocit, že se jedná o místo, kde není příliš obtížné sehnat jídlo zdarma, takže se zde dá docela dobře přežít i bez práce. Konflikty mezi lidmi netrvají příliš dlouho a vyřeší se poměrně snadno. Odnětí svobody není velkým trestem a někdy si ho lze i užít, jelikož dozorcí vězení jsou přátelštější a chápaví muži.

V tomto prostředí pak docela přirozeně působí poklidný život, který paisanové vedou. Danny a jeho přátelé si dokážou navzdory, anebo možná právě díky, každodenní konzumaci alkoholu vychutnávat uvolněné tempo života a současně se těšit z krás okolní přírody, na rozdíl od zbytku tehdejší společnosti. Proto si můžeme povšimnout, že novela zachycuje rozpor, kde se střetává Dannyho komunita, jejímž členům stačí k životu základní podmínky, a pan Torrelli, který působí jako spojovací článek se společností. Zprostředkovává zboží, čímž zajišťuje paisanům kontakt s okolní civilizací.

Bylo by také možné najít spřízněnost mezi tamní přírodou a duší paisanů. *„Steinbeck byl totiž přesvědčený, že mezi postavami a jejich okolím musí být pouto.*²⁷ I montereyská příroda je, jak ji Steinbeck popisuje, nezasazená vlivy moderní civilizace, nedotčená okolní společností, což jsou vlastnosti, jež můžeme pozorovat i u paisanů,

²⁵ Steinbeck, cit. dílo, s. 25.

²⁶ Tamtéž, s. 39.

²⁷ Midžić 2005, s. 6.

k nimž toto prostředí dokonale pasuje. Je rovněž zajímavé, že nálada Dannyho spolku se shoduje s počasím. Když Danny na konci příběhu propadá melancholické náladě a depresím, můžeme si všimnout i změny počasí. Nad Plání Tortilla zavládnou chmury, je mlhavo a šedo, na rozdíl od zbytku novely, kdy bylo slunečno, teplo.

Stranou pozornosti může zůstat fakt, že hrdinové jsou do určité míry uzavřeni ve společnosti komunity Pláně Tortilla. Až na dobu, kdy se účastnili války, obývá Danny se svými přáteli stále stejné místo. Paisanové necestují, ani nemají kontakt s jinými lidmi než z Monterey. V příběhu se jen zřídka objevují lidé, které by Danny či jeho přátelé neznali. Za povšimnutí dále stojí Steinbeckovo omezení se na určitou skupinu postav. V díle *Pláně Tortilla* jsou hrdiny především muži, a to středního věku, starší osoby se v příběhu prakticky neobjevují. Zřídka zde také figurují děti, výjimku tvoří pouze případ dětí Teresiny Cortézové a dále kaprálova syna. Obecně lze říci, že i postavy žen jsou v novele méně časté v porovnání s postavami mužů.

Pláně Tortilla není pouhý příběh o partičce přátel, kteří tráví čas popíjením vína a opileckým klábosením. Je to také příběh, v němž Steinbeck vyjadřuje svou lásku k prostředí jižní Kalifornie. Prostředí má v příběhu významnou roli a je s dějem do velké míry spřízněné. Díky popisům okolí totiž lépe rozumíme životu paisanů i chování hlavních hrdinů. Navíc Steinbeckovi je velice blízká nejen krajina kolem městečka Monterey, ale i obyvatelé v něm žijící. Proto jsou místní popisy reálné, vyličené na základě autorovy zkušenosti. Zároveň však Steinbeck toto místo idealizuje, a to především potlačením toho, co by mohlo působit negativně a naopak vyzdvihuje pasáže, v nichž oslavuje civilizací nedotčenou přírodu, kterou obývá pouze komunita Pláně Tortilla.

5. Historický kontext díla

Jak již bylo uvedeno, příběh je zasazen do Monterey na jihu Kalifornie. První Evropané, kteří sem během kolonizace pronikli, byli Španělé. Také proto, že se Kalifornie nachází v blízkosti Mexika, je v jazyce postav patrný vliv španělštiny.

Děj novely se odehrává na počátku dvacátých let dvacátého století. Předmluva zahrnuje ještě první světovou válku, avšak většina děje se odehrává po jejím skončení a během prohibice. Novela *Pláň Tortilla* nám tak podává obraz americké společnosti dvacátých let. Vyšla v době, kdy Spojené státy procházely obdobím hospodářské krize. Kniha *Pláň Tortilla*, zasazená do idealizovaného prostředí, ve které jsou peníze potřeba jen zřídka, tak mohla znamenat příjemný únik z tehdejší reality.

Hrdinové novely vyznávají filozofii, která pravděpodobně měla na tehdejší společnost působit moralizačně. Steinbeck v díle vyjadřuje, že v kolektivu spočívá síla. Paisanové se řídí filozofií, kde „já“ znamená „my“. Tuto myšlenku vyjadřuje autor hned v úvodu příběhu: „*Toto je příběh o Danny, o jeho přátelích a o jeho domě. Je to příběh o tom, jak trojí splynulo v jedno. (...) Když hovoříte o Dannyho domě, každý hned pochopí, že máte na mysli skupinu lidí, z nichž vyzářovala vlídnost, radost, láska k lidem a nakonec i mystický zármutek.*“²⁸ Prostřednictvím svých hrdinů Steinbeck dokazuje, že kolektiv osob, které drží při sobě, je velmi důležitý, a v době krize navíc potřebný. Autor se pravděpodobně snaží vyjádřit, že celek je silnější a zmůže víc než jedinec. Tím naráží na otázku, kterou možná společnost během období krize opomíjela. Není podstatné, zdali se jedná o skupinu přátel nebo rodinu. Důležité je, že členové spolku se navzájem podporují, sdílí své prostředky, ať už se jedná o peníze nebo víno. Vzájemná podpora činí daný spolek silným a odolným vůči nepříznivostem okolí.

Nejen novelu *Pláň Tortilla*, ale i jiná Steinbeckova díla můžeme označit za sociálně kritické romány, vzhledem k tomu, že se v nich často objevuje, byť i nepřímo, kritika a nesouhlas s mnohými rysy tehdejší společnosti. Tyto novely je třeba chápat jako reakci na krizi. Autor nehledá řešení, ale zaměřuje se spíše na popis situací, ve kterých často figuruje chudoba, jelikož díla jsou často zasazena do období krize. Krize po první světové válce i krize hospodářské. Novela *Pláň Tortilla*, která se na první pohled může zdát humorná, zároveň vytváří obraz americké společnosti dvacátých let.

²⁸ Steinbeck, cit. dílo, s. 9.

Děj novely odráží situaci v americké společnosti po první světové válce. Novela vyšla v období hospodářské krize, a tak se zde objevují rysy jako například nesouhlas se soudobou společností, reflexe první světové války, či rozklad lidských a společenských hodnot. Vzhledem k tomu, že se příběh odehrává v prostředí, kam moderní civilizace pronikla jen málo, je možné říci, že autor se od civilizace a moderní doby odvrací, či uniká do klidnějšího prostředí. Steinbeck možná navrhuje návrat k obyčejnému životu, odvrát od moderní civilizace a hodnot, se kterými nesouhlasí. Ve svém díle zároveň klade důraz na kolektiv a vyzdvihuje sílu spolku oproti síle jedince, čímž možná apeluje na jednotu a vzájemnou podporu v tehdejší společnosti.

6. Reflexe osobnosti Johna Steinbecka v díle

John Steinbeck ve svých dílech příliš nezaměřuje na válku jako takovou. V případě novely *Plán Tortilla* obecně platí, že zážitky z války jak samotného autora, tak hrdinů, kteří se v příběhu války rovněž účastnili, zde nehrají nejvýznamnější roli. Pozornost je zde soustředěna spíše na poválečná léta. Dalo by se říci, že toto dílo, ale i ostatní novely a romány Johna Steinbecka, jsou protestem proti střední třídě a tehdejší americké konzumní společnosti. Autor proti sobě staví do opozice honbu za majetkem, ke které člověka dohání vize amerického snu, a schopnost radovat se z prostých věcí, které život přináší, schopnost oceňovat základní hodnoty. Steinbeck ve svých dílech často idealizuje chudobu a naopak poukazuje na negativní rysy komercializované společnosti, odmítá materialismus a staví se proti společenským konvencím. V komunitě *Pláně Tortilla* vidí skupinu lidí, ze kterých vyzařuje láska, vlídnost, radost ze života a především je pro ně důležité přátelství, které Steinbeck patrně považuje za největší ctnost. Danny a jeho přátelé mají život značně odlišný než většina běžné společnosti v té době, a přestože je pro ně těžší v takovém světě přežít způsobem života, který vedou, nikdo z nich si po většinu příběhu nestěžuje, ale naopak v něm všichni nacházejí zalíbení. Steinbeck ve svém díle mimo jiné poukazuje na nesmyslnost konzumní společnosti: „*Jeho vykořeněné, nebo spíše dobrovolně izolované postavy zpochybňují hodnoty zkomercializované společnosti postavené na ryze spotřebních principech a můžeme pokládat za svébytnou kritiku amerického snu o úspěšnosti, bohatství a materiální prosperitě.*“²⁹ Paisanové odolávají moderním vymoženostem, v *Pláni Tortille* se tak neobjevují pouliční světla, elektřina ani asfaltové silnice. Autor ovšem toto technické odolávání paisanů popisuje s obdivem.

Tvrzení, že „*Danny není válečný hrdina, ale opilý paisano, Dannyho spolek není spolek žádných hrdinů, ale obyčejných paisanů, jejich společná posezení nejsou ničím jiným než opileckými rvačkami, atd.*“³⁰ rozhodně nevypovídá o Steinbeckově přístupu ke svým hrdinům. Je zřejmé, že autor vyjadřuje sympatie s těmito společensky degradovanými postavami, které jsou opomíjené společností, a my, jakožto čtenáři, tak stojíme na straně paisanů, třebaže jsme si vědomi jejich slabín a ne vždy čestného chování. Autor své svobodu milující postavy často vyobrazuje tak, aby jejich dobré skutky převažovaly nad jejich nedostatky, a my je tak vnímáme jako opravdové hrdiny. Toho

²⁹ Hilský, cit. dílo, s. 203–204.

³⁰ „Danny is not a heroic warrior, but a drunken paisano, the party is not a heroic event but a drunken brawl, Danny's friends are not a heroic group of followers but quite unheroic paisanos, and so on.“ Levant 1979, s. 67. Přeložila T. Antořová.

autor docílil například tím, že jim připisuje vlastnosti, jež většina tehdejší společnosti postrádala. Nezaměřuje se na to, co paisanům chybí, ale spíše na to, co u nich sám obdivuje. V tom zároveň spatřuje jejich výhody oproti zbytku americké společnosti, kterou naopak vidí negativně. Mohla by totiž mít na paisany špatný vliv. Jak již bylo řečeno, v Dannyho spolku je hodnota přátelství nesmírně důležitá, zatímco v té době dominují takové hodnoty jako majetek, bohatství, komfort, zkrátka hodnoty typické pro tzv. „americký sen“. V důsledku toho je snadno přehlížen význam svobody nebo prostá potěšení, jež život přináší. Autor pravděpodobně poukazuje na to, že členové komunity, ač bez majetku, jsou majetní díky své svobodě, věrnému přátelství, zkrátka se cítí volně díky prostředí, ve kterém žijí. K pozitivnímu vnímání hrdinů přispívá i fakt, že příběh je viděn očima paisanů. To znamená, že čtenář snáze chápe způsob jejich života, a přijde nám tak přirozené, když Danny nebo některý z jeho přátel si čas od času k některým věcem dopomůže například drobnou krádeží, lstí, či jinak balancuje na hranici zákona.

Je pravda, že Steinbeck své hrdiny oslavuje a jeho sympatie ve velké míře zajišťují hrdinům čtenářovo pozitivní vnímání. Zároveň si však v díle můžeme všimnout autorovy ironizace paisanů. Je možné, že touto ironií autor vyvažuje fakt, že oslavuje pochybné hrdiny, o čemž se můžeme přesvědčit v následující ukázce: „*Danny nejistě povstal a přidržuje se stromu, zachoval si vzpřímenou polohu.*“³¹ Autor si uvědomuje nedokonalosti hlavních hrdinů, přesto však s nimi sympatizuje. Lze říci, že ironie Steinbeckovi dovoluje dodržovat odstup. Autor sice odhaluje některé záporné vlastnosti hlavních hrdinů, ale většinou tak dělá právě za pomoci ironických komentářů, v důsledku čehož přestupky paisanů nepůsobí tak závažně. Díky ironii navíc není vyjádřena přímá kritika hrdinů. Můžeme říci, že autorova kritika postav je spíše skryta v ironii, čímž jsou paisanové povyšováni na ušlechtilé hrdiny. S tím souvisí i spojitost novely *Pláň Tortilla* s Maloryho dílem. Ironizací v novele totiž autor rovněž udržuje paralelu s Maloryho *Rytíři od kulatého stolu*. Ironie tak dovoluje Steinbeckovi přirovnávat opilce, líné povaleče a jiné pobudy k ušlechtilým rytířům, jimž se Dannyho spolek přibližuje.

Díky svým zkušenostem se Steinbeck velice dobře dokáže vžít do role paisana a zprostředkovat tak čtenáři tento zážitek a prostředí, ve kterém se sám pohyboval, a které je jeho srdci blízké. Jeho díla se vyznačují i sympatiemi k prostému člověku. Oslavuje v nich chudé paisany, farmáře či přistěhovalce. Se svými hrdiny soucítí, neboť se znal s lidmi, jako jsou oni. „*Základem Steinbeckovy tvorby jsou příběhy, které se skutečně staly a které*

³¹ Steinbeck, cit. dílo, s. 17.

autorovi vyprávěli mexičtí dělníci lisovny cukru a obyvatelé Monterey.³² „Lidé, o kterých John Steinbeck píše, zpravidla nejsou intelektuálové, a v tom, že tyto lidi dobře zná, z velké míry spočívají jeho spisovatelské schopnosti.“³³

Podobně jako Steinbeck, tak i jeho současník Faulkner, jsou autoři, kteří jsou spojeni s konkrétním místem, v případě Steinbecka jižní Kalifornie, jmenovitě Monterey. Proto je u nich patrný lokální kolorit. Steinbeckův význam tak mimo jiné spočívá v jeho dovednosti zachytit ve svém díle regionální dialekt, vyjádřit své nadšení a zájem pro určité prostředí, čímž se blíží ostatním autorům tohoto zaměření. Nicméně oproti jiným regionálním spisovatelům se Steinbeck odlišuje v tom, že prostředí idealizuje a je v tomto ohledu poměrně sentimentální. Steinbeck údajně nemiloval žádné město tak, jako Monterey, jak ostatně dokládá i následující úryvek z jeho dalšího díla *Na východ od ráje*: „Pamatuji se, kde žijí ropuchy a kde se v létě probouzejí ptáci – a jak voněly stromy a roční období – a jak vypadali a chodili i voněli lidé.“³⁴ Prostředí, ve kterém se většina Steinbeckových novel a románů odehrává, je do velké míry ovlivněno jeho láskou k danému místu. Dále je v jeho dílech velice dobře patrný kult venkova, jenž je pro Steinbecka „útočištěm před chaosem a vřavou velkoměstské civilizace, jeho zbožnění půdy a přírodních sil, což jej zavádí až k jakési jejich mytizaci, vytýká se mu příliš robustní naturalismus nebo zas mlhavý romantismus, neschopnost vytvářet psychologicky propracované charaktery. To vše se, pravda, tak či onak v Steinbeckových dílech projevuje. Každé z nich je však zároveň něčím víc než ilustrací nebo uměleckým ztvárněním určitého postoje k životu, natož jen propagací určité filozofické nebo biologické teze.“³⁵ Kromě nedostatečné charakteristiky bývá Steinbeckovi také vytýkáno, že oslavuje postavy s pochybnou morálkou, podvodníky, rváče, zloděje a opilce. Na druhou stranu se ale zdá, že Steinbeck patří k těm autorům, kteří upřednostňují nechat hrdiny jednat, takže toho na sebe prozrazují dost svým chováním a počiny. Steinbeck nám tímto způsobem přibližuje filozofii jejich života a psychologických popisů tak není třeba. Steinbeckovi bývá někdy vytýkána i sentimentalita. „To, co Steinbeck považoval za humor a srdečnosti, jeho kritici označovali jako sentimentální.“³⁶

³² Hílský, cit. dílo, s. 203-204.

³³ „The people he writes about are primarily nonintellectual and his acquaintance with such people are probably his greatest strength as a writer.“ Champney, cit. dílo, s. 34. Přeložila T. Antošová.

³⁴ Steinbeck 1992, s. 7.

³⁵ Hornát 1993, s. 191.

³⁶ Midžić, cit. dílo, s. 9.

Je možné se domnívat, že Danny je autobiograficky stylizovaný protagonista románu. Život Johna Steinbecka se místy promítá do příběhu. U autora, stejně jako u hlavního hrdiny *Pláně Tortilla*, se například od mládí projevovala vzpoura proti tradičnímu způsobu života, proti konvencím, někteří dokonce tvrdí, že byl rebel. Před dokončením studia na univerzitě dal Steinbeck přednost potulování se či práci na plantážích, což naznačuje spřízněnost se životem Dannyho v díle *Pláň Tortilla*. Za zmínku také stojí, že během těchto svých toulek si John Steinbeck všiml stinné stránky lidského společnosti a přístupu Američanů k imigrantům, což mu později poskytlo inspiraci pro jeho tvorbu a touto otázkou se zabývá v mnohých ze svých děl.

Prostřednictvím hrdinů *Pláně Tortilla* vyjadřuje Steinbeck svůj odpor k moderní civilizaci. V novele se snaží poukázat na negativní rysy komercializované společnosti, zavrhuje materialismus a naproti tomu zde oslavuje společensky degradované postavy. Ty vyobrazuje tak, aby jejich dobré skutky převažovaly nad nedostatky a paianové disponovali vlastnostmi, které většina tehdejší společnosti postrádala. Patrná je i občasná ironie ze strany autora, která pravděpodobně na některých místech slouží jako nepřímá kritika nečestného jednání nebo přestupků hrdinů a rovněž zajišťuje parodii artušovské tematiky. Se svými hrdiny však autor sympatizuje a rovněž obdivuje jejich odolávání okolní společnosti a technickým vymoženostem. V Dannym lze navíc spatřit některé autobiografické rysy. Na základě zkušeností, které autor s daným prostředím má, je nám výborně zprostředkováno okolí i atmosféra, ve které se děj odehrává. I tak ale Steinbeckovi bývá vytýkána nedostatečná charakteristika postav, jakož i sentimentalita.

7. Srovnání děl *Pláň Tortilla* – *Na plechárně*

Co se týče srovnání novely *Pláň Tortilla* s novelou *Na plechárně*, lze říci, že tato díla jsou si v mnohém podobná. Nejen proto, že jsou psána tímž autorem, ale odehrávají se také v témže prostředí, přibližně ve stejné době. I přesto je však možné najít mnoho odlišností a rozdílných rysů. Předně se jedná o celkové vyznění děl. I když se obě novely nesou na stejné vlně díky podobnému tématu, podobným hrdinům i humoru, jejich vyznění je nepochybně rozdílné. Novela *Na plechárně* končí podstatně optimističtěji. Do přátelství nevstupuje žena, skupina se v závěru nerozpadne a přátelé si nejdou každý sám svou cestou, protože hlavní člen party nezemře. V novele *Na plechárně* se dokonce na druhý pokus i vydaří uspořádat večírek na počest jedné z klíčových postav. V případě novely *Pláň Tortilla* o šťastném konci mluvit nelze. Naopak by závěr mohl být označen za tragický, a to z několika důvodů. Jednak je *Pláň Tortilla* ironickou paralelou na Maloryho rytířský román, který rovněž končí smrtí hlavního hrdiny. Aby Steinbeck tuto paralelu dodržel, nechává Dannyho na konci příběhu zemřít, ačkoliv předcházející děj tragickému konci přímo nenasvědčuje. V závěru novely však dochází ke zvratu, a tak jako společenství rytířů, zaniká i Dannyho spolek smrtí vůdce a rozpadem kruhu přátel. Smrt hlavního hrdiny si lze vykládat také jako trest za Dannyho chování. Tento výklad by opět mohl podporovat autorovu filozofii o síle spolku, jelikož Danny opustí své přátele a zajímá se jen o své vlastní blaho.

Vliv artušovské tematiky je tedy více patrný v *Pláni Tortille*, objevuje se však i *Na plechárně*. S příběhem *Rytířů Kulatého stolu* souvisí i použití jazyka. V obou dílech se parodie na Maloryho rytíře projevuje v mluvě postav. V novelách je užit jazyk místy nespisovný, někdy i vulgární, což logicky vyplývá z kontextu a prostředí, ve kterém se oba příběhy odehrávají. Navíc si však můžeme všimnout i jazyka archaického, popřípadě snahy o vybranou mluvu, čímž je mimo jiné vyjádřena ironická paralela s Maloryho dílem. Toto ušlechtilé vyjadřování objevující se nejen v nadpisech, ale i v rozhovorech mezi paisany či chlupci z Grandlehárnny však v rámci jejich vyjadřování působí spíše komicky. Jako příklad nám mohou posloužit následující věty: „*Mrskněmež sebou.*“ „*Račte do prdele s takovýma blábolama.*“ „*Později se Danny s Pilónem o cosi urputně přeli, ale nestarali se, kdo při vyhrál, byvše uondáni dnem bohatým na vzrušení.*“³⁷

³⁷ Steinbeck, cit. dílo, s. 160; 161; 22.

Obě díla jsou také spojena s tzv. lokálním koloritem. To znamená, že se snaží zachytit atmosféru prostředí, vystihnout život postav žijících na okraji společnosti, obě novely se dále snaží postihnout jedinečnost, kterou autor v tomto prostředí pozoruje, stejně tak jako vzdálenost od zbytku moderní civilizace.

„Pláň Tortilla však není pouhou novelou lokálního koloritu, ale ironickou komedií, dílem hravým i rozmarným, zároveň však mnohem složitějším a víceznačnějším, než se na první pohled může zdát.“³⁸ Proto mohou být díla charakterizována nejen jako romány sociální, ale i sociálně kritické, jelikož autor vyjadřuje nesouhlas s tehdejší společností, kterou v dílech nepřímo kritizuje. To mimo jiné naznačuje již samotným výběrem hrdinů a vyjádřením svých sympatií k nim. Obě novely vyjadřují autorovu kritiku tehdejších konvencí a materialismu. „V novele *Na plechárně Steinbeck* mnohem důrazněji říká to, co bylo obsaženo v *Pláni Tortille*: jeho vykořeněné, nebo spíše dobrovolně izolované postavy zpochybňují hodnoty zkomercializované společnosti postavené na ryze spotřebních principech a můžeme pokládat za svébytnou kritiku amerického snu o úspěšnosti, bohatství a materiální prosperitě.“³⁹ Obě novely idealizují hodnoty nižší společenské třídy. Autor v obou dílech oslavuje chudobu, vyzdvihuje důležitost přátelství a obyčejných věcí, které zůstávají ve společnosti opomíjeny, přehlíženy, či podceňovány. Tím, že hrdinové obou novel jsou schopni tyto aspekty najít a docenit, žijí si spokojeně a svobodně, navzdory tomu, že toho v životě příliš nemají a nezapadají do civilizované společnosti. Mimo to jsou hrdinové obou novel dosti zdrženliví k práci, snaží se jí vyhýbat, a proto také často dochází k tomu, že se dopouštějí krádeží. V případě *Pláně Tortilly* je okrádán obchodník Torrelli, *Na plechárně* se musí s krádežemi vypořádávat zase Li Čong. Dalším společným motivem je také placení, tedy spíše neplacení činže. Paisanové si tedy užívají střechy nad hlavou, aniž by platili předem dohodnutý nájem.

Pokud jde o děj jako takový, lze říci, že v *Pláni Tortilla* se vyskytuje několik různých příběhů, které jsou na sebe v podstatě nezávislé a pojí je pouze společné postavy a prostředí. Součástí každé kapitoly je příběh, který nám přibližuje jednotlivé hrdiny, a my je tak poznáváme a seznamujeme se s nimi. Naproti tomu v novele *Na plechárně* se takovýchto jednotlivých příběhů vyskytuje mnohem méně a děj je zaměřen spíše na popis komunity a prostředí. Proto je pravděpodobně děj *Pláně Tortilla* humornější, možná i do větší míry utopický, vzhledem k tomu, že v každé kapitole je důležitý motiv věrného

³⁸ Hilský, cit. dílo, s. 202.

³⁹ Tamtéž, s. 203-204.

přátelství. Zároveň končí příběh *Pláně Tortilla* tragicky, jelikož utopie netrvá věčně a smrt je silnější než přátelství, byť bylo velmi pevné.

Jak již bylo řečeno dříve, obě novely se odehrávají ve stejném prostředí. Nicméně i tak si můžeme povšimnout jisté rozdílnosti. I když Mack a jeho přátelé obývají místo méně prostorné a pohodlné, a sice obyčejnou boudu zvanou „Grandlehárna“, přátelé Dannyho spolku si naproti tomu užívají pohodlí nejdříve dvou, později už jen jednoho domu. Přesto je patrné, že hrdinové *Pláně Tortilla* kladou na pocit svobody větší důraz, a jejich život se tak zdá více bohémský. Navíc se všemožnými způsoby snaží vyhnout práci, takže se často dopouštějí přestupků a ocitají se na hranici zákona. To všechno jsou dost možná důvody, proč Mack a ostatní přátelé mají ke společnosti blíže, nejsou od ní izolováni tolik jako Dannyho spolek. Je zřejmé, že pro obě komunity je pocit svobody důležitý, ovšem v *Pláni Tortilla* se tato touha pravděpodobně projevuje silněji, což má za následek dobrovolné vyřazení se od okolního světa.

Hrdinové obou novel však vykazují shodu v hodnotách, jež jsou v jejich životech důležité a na nichž si zakládají. Na rozdíl od většiny tehdejší společnosti si nekomplikují své životy materialismem a touhou po majetku, pohodlí či přepychu, ale zato umějí rozpoznat základní hodnoty, jakými je věrné přátelství či upřímnost, a jejich životy jsou proto svobodnější. Rází myšlenku, že být bez zaměstnání znamená být bez závazků, a tedy volný a svobodný. Nesvazují je povinnosti ani majetek. V obou příbězích se ale vyskytují momenty, kdy se postavy projevují spíše jako antihrdinové než hrdinové, a to ve chvíli, kdy si své záměry zmaří alkoholem. V případě *Pláně Tortilla* můžeme zmínit nešťastnou náhodu, při které shoří jeden z Dannyho domů, a částečně i osudnou scénu v závěru příběhu, při níž Danny spáchá sebevraždu. Otázka ovšem je, zda by se tomuto činu dalo zabránit, pokud by Danny nebo ostatní přátelé nebyli opilí. V díle *Na plechárně* se jedná o první pokus uspořádat večírek na počest doktora. Tento pokus ovšem skončí neúspěchem právě proto, že se hrdinové předčasně opijí, čímž doktorovi způsobí spíše zklamání než překvapení. Výsledkem je ještě větší nedůvěra k Mackovi a jeho chlapcům.

Postavy novely *Na plechárně* pravděpodobně fungují více jako celek, drží víc při sobě, možná proto, že se vzájemně více respektují. Neprovádí si naschvály a ke konfliktům či dokonce rvačkám u nich dochází jen zřídka, a tak by se zde heslo „jeden za všechny, všichni za jednoho“, dalo uplatnit více než pro Dannyho spolek.

Obecně platí, že v obou komunitách má každá z postav svou roli a zároveň lze najít spřízněnost mezi jednotlivými postavami obou novel. Tak například Mack a Danny plní v příběhu úlohu pomyslných vůdců, mají ve skupině hlavní slovo. Pirát v *Pláni Tortilla* často obstarává jídlo pro zbytek party a Eddie z novely *Na plechárně* zase přináší alkohol. Stejně tak existuje podoba mezi dvěma obchodníky, kteří se objevují v obou novelách a mají i obdobné vlastnosti. V *Pláni Tortilla* je to señor Torrelli, v díle *Na plechárně* zase Li Čong. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že ačkoliv jsou Danny i Mack považováni za hlavní členy, má Danny mezi svými přáteli odlišné postavení, dalo by se říct, že nadřazenější, a to díky dvěma domům, které zdědil. V díle *Na plechárně* se naproti tomu vyskytuje postava doktora, která v *Pláni Tortilla* rovněž nemá svojí obdobu. Jedná se totiž o intelektuála, biologa, který zdánlivě do komunity nezapadá pro svoji vzdělanost a moudrost, ovšem příběh nás přesvědčuje o tom, že doktor tvoří její nedílnou součást. Stojí také za povšimnutí, že mezi postavami doktora a Dannyho se vyskytuje několik podobností. Na obě postavy například v průběhu novely doléhají melancholické nálady, oba jsou samotáři. „*Od ostatních členů komunity Dannyho odlišuje jeho majetek, doktora zase jeho vědomosti a odstup.*“⁴⁰ Společným rysem hrdinů obou novel je také vychytralost a schopnost zajistit si přesně to, co se jim v danou chvíli nejvíce hodí, což se mnohdy projevuje tak, že někoho obelstí, nebo dokonce okradou, ovšem s ušlechtilým záměrem, často pro dobro ostatních.

Tato vychytralost má také souvislost s večírkem, který se v obou novelách snaží hrdinové uspořádat na počest jednoho z přátel za jeho skutky a laskavost, ale v obou dílech snaha přátel končí fiaskem, v *Pláni Tortilla* dokonce smrtí hlavního hrdiny. V díle *Na plechárně* se snaha uspořádat večírek nakonec povede, což je další z důvodů, proč lze tvrdit, že toto dílo má pozitivnější konec. V neposlední řadě nás počínání hrdinů přivádí také k otázce morální, jež se rovněž objevuje v obou dílech. Ačkoliv by se na první pohled mohlo zdát, že chování paisanů není v souladu s morálkou, při hlubším prozkoumání zjistíme, že obě novely svým způsobem morální jsou. Je sice pravda, že hrdinové tu a tam někoho okradou, nezávazně si užívají se ženami nebo se dopouští jiných nečestností, ale autor i tak klade důraz na upřímnost, pomoc bližním. Hrdinové zavrhnou chamtivost a materialismus. Navíc špatné skutky hrdinů jsou v novelách potrestány. V *Pláni Tortilla* se Danny rozhodne opustit své přátele, vzdá se i pohodlí, které mu poskytuje jeho dům a přátele, v jejichž společnosti žije, a chce se vrátit do časů, kdy se cítil svobodný, mladý a

⁴⁰ „Danny in Tortilla Flat is set apart by his property; Doc in Cannery Row is set apart by his knowledge and his detachment.“ Murray Davis 1972, s. 13. Přeložila T. Antošová.

bezstarostný. Nestará se již o ostatní, ale pouze o sebe. Nejen že své přátele opustí, ale dokonce je okrádá a prodá jim i střechu nad hlavou. Mimo to se chová špatně i k ostatním obyvatelům Pláně Tortilla. Zkrátka Danny na konci příběhu činí téměř vše, co paisanové odsuzují, za což jeho postavu v novele následně stihne tragický konec. V příběhu *Na plechárně* sice špatné skutky nejsou přímo potrestány smrtí některého z hrdinů, ale za své prohřešky zaplatí Mack a jeho chlupci zklamáním doktora a jeho nedůvěrou, ačkoliv se původně snažili o pravý opak.

Co se týče postavení žen, jejich vnímání je v obou dílech velmi podobné. Pro muže v obou komunitách jsou ženy spíše přítěží, omezením svobody, a manželství se proto vyhýbají. Jednoduše řečeno pokud by nebylo chvilkového povražení, kterého se ve společnosti žen mohou Danny, Mack a jejich přátelé dočkat, raději by se bez žen obešli a nezpůsobovali si tak problémy, které ze vztahů se ženami plynou. Je ovšem pravda, že v díle *Na plechárně* se objevuje více ženských postav, především kvůli paní Doře a dívkám z jejího podniku, ovšem ani tak není radno se s nimi přehnaně družít.

Děj obou novel se odehrává v meziválečném období, můžeme si povšimnout vlivu hospodářské krize, ale i Steinbeckovy kritiky materialismu, komercialismu, či konzumní společnosti. Mimo *Pláň Tortillu* je Monterey ústředním místem také v dalších Steinbeckových novelách, a sice *Na Plechárně* a *Sladký čtvrtek*. Tyto tři novely bývají považovány za volnou trilogii. S tímto názorem lze souhlasit do té míry, že se příběhy sice odehrávají na stejném místě a ve stejném období, složení obou komunit je rovněž velmi podobné. U postav v obou novelách můžeme najít obdobné vlastnosti, například ochota pomáhat blízkým, vypočítavost, ale i motivy jako ospravedlnování zločinu, či následek za špatný čin. Ovšem smrtí Dannyho v *Pláni Tortille* se v podstatě vylučuje jakékoliv pokračování vzhledem k tomu, že byl hlavním členem spolku, a jak je v závěru příběhu vidět, ostatní přátelé se po jeho pohřbu rozejdou každý svou cestou, nechají shořet i jeho druhý dům, takže je dále nic nepojí a přátelství již pro ně není pouto. Utopie selhala. Přesto jsou Danny a jeho přátelé i Mack s mládenci „oslavou lidí, kteří se nedali chytit do pasti konformity a hledají, třeba ne vždy snadno, přijatelnější životní alternativu. Jejich příběhy vyprávějí o veliké lásce k životu, o veliké radosti z přátelství i o velikém smutku z toho, když se rozpadá.“⁴¹

„Novela *Na plechárně* se v mnohém blíží knize *Pláň Tortilla*. Její děj se odehrává ve stejném prostředí, Steinbeck v ní opět líčí uzavřené, od ostatní společnosti oddělené

⁴¹ Hilský, cit. dílo, s. 204.

*společenství: Mack a jeho mládenci jsou stejní hříšní svatí a svatí hříšníci jako Danny a jeho přátelé, vyznávají tutéž filozofii života. Přes všechny podobnosti s Plání Tortillou se však novelka Na plechárně liší svým zabarvením a konečným vyzněním.*⁴² Proč ale v případě novely *Pláň Tortilla* zvolil autor nešťastný konec, zatímco děj *Na plechárně* končí podstatně lépe? Je možné, že pád Dannyho osobnosti, který si lze vysvětlit jako jeho zešílení, a následná smrt Dannyho slouží Steinbeckovi jako paralela s příběhem *Rytířů Kulatého stolu*. Lze dokonce tvrdit, že takový konec novely přirozeně nezapadá do rámce, ve kterém se celý příběh nese. Dannyho splín především tak tragický konec jeho života by pravděpodobně předešlé události zapříčinily jen stěží. Nešťastný konec si můžeme vykládat i následujícím způsobem; po tom, co Danny a jeho přátelé ušetřili na svícen, který představoval jejich poslání, nemají další cíl, který by společným úsilím zdolávali. Toto hledisko ale pravděpodobně nelze považovat za zcela správné, vezmeme-li v úvahu, že před Pirátem a jeho svícnem Dannyho a jeho přátelé nic podobného nepojilo, a přesto si žili spokojeně. Ve třetím možném vysvětlení lze spatřovat morální ponaučení. Dannyho tragický konec by mohl být důsledkem jeho hříšného počínání. Provinil se vůči svým přátelům i hodnotám, které původně sám zastával. Utekl od přátel, kteří už pro něj nebyli vším, a sobecky před nimi upřednostnil vlastní blaho. Byl jim také pramálo vděčný, když se mu snažili pomoci. Za jeho jednání Dannyho stihne trest, v důsledku čehož se spolek rozpadne, přátelství je odsouzeno k zániku, jenž je nevyhnutelný tak, jako východ a západ slunce nad Monterey a utopie věčného přátelství se rozplyne.

⁴² Hilský, cit. dílo, s. 203.

Závěr

Ačkoli by se to v první kapitole mohlo zdát, kniha se nevěnuje příběhům popisujícím změny v životě bezdomovce, který nečekaně zdědil dva domy, a stal se tak boháčem. Nejen že by si tento děj odporoval s životní filozofií paisanů, o nichž novela pojednává, ale také by se jednalo o příběh, který by byl bezpochyby ovlivněn komerční společností, materialismem a konvencemi, což jsou hodnoty, jež autor novely kritizuje a staví se proti nim.

Hrdinové novely, tedy Dannyho a jeho přátele, příkládají největší význam svobodě a přátelství. To jsou hodnoty, na něž nedají dopustit, zatímco zavrhnou hodnoty vyznávané moderní civilizací, jež shledávají zbytečnými a bezvýznamnými. Danny i jeho přátelé sice někdy mají sklony k zištnosti. Když ale na konci příběhu zbylí přátelé nechají shořet Dannyho dům, přesvědčíme o tom, že pouto přátelství je pro ně důležitější než vlastní prospěch a pohodlí. Přátelé rovněž kladou důraz na pocit svobody, která je pro ně nesrovnatelně důležitější než bohatství. Paisanové v novele *Plán Tortilla* si váží svých přátel a před majetkem a penězi dávají přednost pocitu svobody, který jim zajišťuje právě jejich chudoba. Řídí se ideologií, že i bez peněz lze žít spokojený život a cítit se volný. Umějí se totiž radovat z maličkostí a obyčejných věcí, které kolem sebe mají, čímž zabraňují tomu, aby jejich život ovládly hodnoty dominující většině tehdejší americké konzumní společnosti. Ačkoli by se hrdinové mohli jevit jako neúspěšní a líní povaleči, své představy o šťastném životě se jim po většinu příběhu daří naplnit a oni tak žijí spokojeně, aniž by si na něco stěžovali. Pro paisany je běžné popíjet denně víno či jiný alkohol, což má na jejich životy následky, ale tento spolek přátel se také vyznačuje obětavým chováním a dobrými skutky. Pro své prohřešky a přestupky mají hrdinové vždy ospravedlnění. Srdce čtenáře si tak získají upřímností a ochotou pomáhat, a to i ženám, které jsou jimi obyčejně vnímány s určitým despektem. Je jasné, že občas nepřilíh čestnému chování paisanů by se nepochybně dalo ledacos vytknout. Záporné vlastnosti paisanů jsou ovšem ironizovány, což mnohdy působí humorně. Vzhledem k tomu, že autor navíc s hrdiny sympatizuje, jsou jejich přestupky vnímány tak, že jsou konány vždy s určitým ospravedlněním, pro něčí dobro, a tak se i čtenář přiklání na stranu hrdinů z *Pláně Tortilla*.

Autor zasadil příběh do sluncem zalitého jihokaliifornského městečka Monterey, kde hrdinové poklidně žijí nezasaženi moderní dobou, čímž jsou oproštěni od okolní

společnosti, která by na jejich svobodu mohla mít špatný vliv. Dobrá znalost a zkušenosti dovolují autorovi toto prostředí realisticky zobrazit.

Důležitou roli v příběhu sehrává fakt, že autor své hrdiny nezobrazuje jako zavrženíhodné tuláky, ale naopak obdivuje jejich svobodný život. Přestože děj novely pojednává o zdánlivě negativních aspektech, jakými jsou např. chudoba či alkoholismus, většina příběhu se přesto nese na vlně lehkého humoru, který zajišťuje jak občasná ironizace hrdinů, tak snaha paisanů o ušlechtilou mluvu. Tragický konec je tak vyvažován mnoha vtipnými příhodami, které čtenářům přibližují filozofii svobodného života paisanů. To, co by se mimo novelu jevilo jako problém, zde autor líčí jako humorné situace, které jsou ještě podtrženy úsměvným jednáním a uvažováním hlavních hrdinů. Z toho je patrné, že autor své hrdiny přímo nekritizuje a spíše oslavuje, třebaže se jedná o hrdiny vyloučené ze společnosti žijící téměř izolovaně od zbytku americké společnosti.

Steinbeck tak prostřednictvím paisanů poukazuje na negativní rysy moderní společnosti, z čehož by mohlo plynout ponaučení, že je třeba všimnout si věcí, které běžně přehlízíme a nepřikládáme jim význam. Avšak právě díky těmto věcem by naše životy mohly být svobodnější, tak jako život Pilóna, který se občas zastaví, aby obdivoval krásy přírody, jako Jesúse Maríi, který se nestará tolik o blaho vlastní, jako spíše o blaho těch, kdož jsou v nesnázích a skutečně pomoc potřebují, a konečně jako Dannyho, který se ze všech sil snaží, aby jeho život byl svobodný a mohl si ho užívat, a ne se stále zabývat tím, co bude druhý den.

Resumé

Tortilla Flat is not a book about a vagabond who ends up inheriting two houses and enjoys being a rich man. On the contrary, Danny is a paisano who appreciates such values as freedom, friendship and independence and that is why he cherishes the unconventional life without any material possessions, life aside the American consumer society, life in company of his dear friends and wine in the sunny surroundings of Monterey, California.

In spite of the fact that the story of the novel deals with such negative aspects as poverty or alcoholism, most of the story is humorous, not to mention many comic situations caused mainly by funny acting of the protagonists. The important fact is that the author does not directly criticize the protagonists, but rather uses irony when depicting their negative acting. Moreover he generally sympathizes with paisanos. The author celebrates Danny's group of friends, although they are a mere band of lazy fellows. Steinbeck however sees them as heroes whose freedom and unconventional life, aside from the commercialized society and beautiful surroundings, is admirable. Furthermore, the author prizes the characters' sincerity, kindness and willingness to help others. Danny and his friends do not let the American consumer society interfere and dominate their lives, since it might influence negatively their free lives. Instead, paisanos value their friends and freedom, which is assured by their poverty.

The important role in the story plays also Danny's inheritance which enables the friends to live together and unites them, but gradually separates their group because Danny does not feel free due to the responsibility the two houses bring.

Through the paisanos the author thus criticizes the society of that time and tries to point at the importance of noticing ordinary things in life and not overlooking trivialities. Such as Pilon, who stops to admire the beauty of the nature from time to time, Jesus Maria, who cares more about welfare of those who are in need rather than his own, and finally Danny, who strives for free life.

Bibliografie

Primární zdroje

Steinbeck, John. *Pláň Tortilla - Na plechárně*. Praha : Odeon, 1979.

Sekundární zdroje

Levant, Howard. *The Novels of John Steinbeck : A Critical Study*. Columbia : University of Missouri Press, 1979.

Murray Davis, Robert. *Steinbeck : a collection of critical essays*. Englewood Cliffs : Prentice-Hall, 1972.

Champney, Freeman. *John Steinbeck, Californian*. Englewood Cliffs : Prentice-Hall, 1972.

Midžić, Zlatana. *Otázka dobra a zla v díle Johna Steinbecka*. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005.

Hilský, Martin. *Kalifornský dvojkonzert Johna Steinbecka, Od Poea k postmodernismu: Proměny americké prózy*. Praha : Odeon, 1993.

Hornát, Jaroslav. *Pětatřicet let tvorby Johna Steinbecka, Od Poea k postmodernismu: Proměny americké prózy*. Praha : Odeon, 1993.

Procházka, Martin. *Lectures on American Literature*. Praha : Karolinum, 2002.

Steinbeck, John. *Na východ od ráje*. Praha : Melantrich, 1992.

UK essays [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z:

<<http://www.ukessays.com/essays/arts/john-steinbeck-analysis-loneliness-uncovered.php>>.

“Tortilla Flat: Major Themes” at The Martha Heasley Cox Centre for Steinbeck Studies at San José State University [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z:

<http://as.sjsu.edu/steinbeck/teaching_steinbeck/index.jsp?val=teaching_tortilla_flat_major_themes>.

Novel Guide [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné z:
<<http://www.novelguide.com/TortillaFlat/characterprofiles.html>>.

Henderson, Schuyler W. New York University. Literature, Arts, and Medicine Database.
[online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné z:
<<http://litmed.med.nyu.edu/Annotation?action=view&annid=12350>>.

Pink Monkey [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné z:
<<http://www.pinkmonkey.com/booknotes/monkeynotes/pmTortillaFlat02.asp>>.

Enotes [online]. [cit. 2012-12-20]. Dostupné z:
<<http://www.enotes.com/tortilla-flat-salem/tortilla-flat-9820000262>>.